

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ВАДИМА
ГЕТЬМАНА**

**Факультет управління персоналом, соціології та психології
Кафедра педагогіки та психології**

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія
Освітньо-професійна програма «Економічна та соціальна психологія»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему
**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИТЯЧИХ ТРАВМ ТА ОЧІКУВАНЬ ЩОДО
МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї У МОЛОДІ**

Здобувачки: Гладченко Вікторії Олегівни

Науковий керівник: к. психол. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології
_____ Корват Лариса Володимирівна

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною
комісією (ЕК) з атестації здобувачів вищої освіти**

Завідувачка кафедри педагогіки та психології:
д. п. н., проф. Артюшина М.В.

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ ТА ОЧІКУВАНЬ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї У МОЛОДІ	6
1.1. Поняття дитячих травм у психологічній науці та їхній вплив на розвиток особистості	6
1.2. Очікування щодо майбутньої сім'ї як психологічне явище	12
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДИТЯЧИХ ТРАВМ І ОЧІКУВАНЬ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї	20
2.1. Організація та методика проведення дослідження.....	20
2.2. Характеристика вибірки дослідження	25
2.3. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження.....	28
Висновки до розділу 2	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність роботи. У сучасному суспільстві проблема впливу ранніх емоційних і психологічних травм на формування особистості набуває особливої актуальності у зв'язку з підвищенням соціальної динаміки, зростанням вимог до міжособистісної компетентності та формуванням сімейних цінностей у молоді. Дитячі травми, що виникають у сімейному середовищі чи внаслідок соціальних обставин, здатні істотно впливати на психоемоційний розвиток особистості, формування уявлень про близькі стосунки та майбутню сім'ю.

Очікування щодо майбутньої сім'ї у молоді відображають їхні цінності, установки та уявлення про партнерські відносини, рольові моделі сім'ї та емоційні очікування від взаємодії з партнером. Наукові дослідження показують, що негативний досвід дитинства, зокрема травматичні переживання, може формувати спотворені уявлення про сімейне життя, впливати на готовність до партнерських стосунків, підвищувати тривожність у соціальних та емоційних контактах, а також зумовлювати страх невдачі у майбутній сім'ї.

Водночас, хоча існує чимало досліджень впливу дитячих травм на розвиток особистості, питання їхнього впливу на очікування щодо майбутньої сім'ї у молоді розглядається недостатньо системно. Це зумовлює необхідність комплексного вивчення взаємозв'язку дитячих травм із сімейними очікуваннями, визначення їхніх психологічних особливостей та розроблення рекомендацій щодо корекції негативних впливів. Таким чином, актуальність даного дослідження визначається соціальною значущістю проблеми, недостатньою систематизованістю емпіричних даних щодо впливу дитячих травм на сімейні очікування та практичною потребою в психологічній підтримці молоді.

Об'єктом роботи є дитячі травми та очікування щодо майбутньої сім'ї у молоді.

Предметом роботи є взаємозв'язок дитячих травм із психологічними уявленнями та очікуваннями щодо майбутньої сім'ї.

Метою роботи є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити взаємозв'язок між дитячими травмами та очікуваннями щодо майбутньої сім'ї у молоді.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення дитячих травм та формування сімейних очікувань у молоді.
2. Обґрунтувати дизайн емпіричного дослідження та підібрати психодіагностичний інструментарій для дослідження дитячих травм і сімейних очікувань.
3. Провести емпіричне дослідження та математико-статистичну обробку отриманих даних.
4. Проаналізувати результати дослідження, зокрема особливості взаємозв'язку між дитячими травмами та очікуваннями щодо майбутньої сім'ї.

Гіпотеза дослідження: припускається, що існує статистично значущий взаємозв'язок між показниками негативного дитячого досвіду та особливостями емоційної взаємодії, а також очікуваннями молоді щодо майбутнього сімейного життя. Передбачається, що пережитий негативний досвід дитинства може впливати на формування уявлень про майбутню сім'ю та особливості міжособистісної взаємодії.

Методи дослідження.

-теоретичні: аналіз, систематизація, класифікація, синтез, узагальнення.

-емпіричні:

1) Авторська анкета «Очікування молоді щодо майбутньої сім'ї» – для дослідження особливостей уявлень молоді про майбутнє сімейне життя, сімейні ролі, цінності, очікування щодо партнера, ставлення до шлюбу, батьківства та сімейних взаємин;

2) Опитувальник негативного дитячого досвіду (ОНДД), створений на основі концепції несприятливого дитячого досвіду (Adverse Childhood

Experiences – ACE), авторами якої є Вінсент Феліччі, Роберт Анда та Дейл Норденберг – для виявлення та дослідження несприятливих життєвих обставин, пережитого емоційного й фізичного дискомфорту та особливостей негативного досвіду дитинства;

3) Опитувальник дитячої травми – коротка форма CTQ-SF (The Childhood Trauma Questionnaire – Short Form), авторами якої є Девід Бернштейн та Лінда Фінк – для дослідження і виявлення психотравмуючого досвіду, пережитого в дитячому та підлітковому віці, зокрема емоційного, фізичного та сексуального насильства, а також емоційної та фізичної занедбаності;

4) Опитувальник «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП), авторами якого є Євген Потапчук та Оксана Посвістак – для дослідження особливостей емоційної взаємодії партнерів, зокрема емоційної чутливості, співпереживання, прийняття, емоційної підтримки та поведінкових проявів взаємодії.

Структура роботи передбачає вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел (усього – 46 джерел, з них – 21 іноземними мовами) та 7 додатків. Текст роботи містить 7 таблиць, 6 рисунків і розміщено на 71 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ ТА ОЧІКУВАНЬ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї У МОЛОДІ

1.1. Поняття дитячих травм у психологічній науці та їхній вплив на розвиток особистості

У сучасній психологічній науці проблема дитячих психологічних травм розглядається як одна з ключових у контексті вивчення розвитку особистості, оскільки саме ранній життєвий досвід значною мірою визначає подальші особливості емоційного реагування, міжособистісної взаємодії та життєвих очікувань людини. Дитинство є сенситивним періодом психічного розвитку, у межах якого формуються базові уявлення про себе, інших людей і навколишній світ, а також закладаються основи емоційної безпеки та довіри [8; 16].

Поняття психологічної травми в науковій літературі трактується як наслідок переживання події або тривалого впливу умов, що перевищують адаптаційні можливості дитини та порушують її почуття безпеки, стабільності й контролю над ситуацією. Як зазначає С. Д. Максименко, травматичний досвід, отриманий у дитинстві, не завжди усвідомлюється суб'єктом, проте він фіксується у структурі особистості та зумовлює специфіку реагування на стресові ситуації, особливості емоційної регуляції та побудови значущих міжособистісних стосунків у подальшому житті [11; 12].

У сучасній психологічній науці поняття «психологічна травма» трактується як стан психічного перевантаження, що виникає внаслідок переживання подій або обставин, які перевищують адаптаційні можливості особистості та порушують її відчуття безпеки й стабільності. За визначенням Американської психологічної асоціації, психологічна травма є емоційною реакцією на надзвичайно негативну або загрозливу подію, наслідки якої можуть мати довготривалий характер [5; 15].

Дитяча психологічна травма розглядається як різновид психотравмуючого досвіду, що виникає у період дитинства та впливає на подальший психічний, емоційний і соціальний розвиток особистості. Особливість дитячої травми полягає в тому, що вона формується на етапі становлення базових уявлень про себе, інших людей і навколишній світ, тому її наслідки можуть проявлятися у структурі особистості протягом усього життя [5; 41].

У сучасних дослідженнях також широко використовується поняття негативного дитячого досвіду (Adverse Childhood Experiences — ACEs), яке охоплює різні форми насильства, занедбаності, сімейної дисфункції та інші несприятливі умови дитинства. На відміну від поняття психологічної травми, негативний дитячий досвід є ширшим і включає не лише події, що мають виражений психотравмуючий характер, а й тривалі несприятливі умови розвитку дитини [35; 42].

Окрему увагу в сучасній психології приділяють поняттю розвиткової (комплексної) травми, яка виникає внаслідок тривалого або повторюваного впливу психотравмуючих чинників у дитинстві. Така травма формується переважно в умовах порушення значущих міжособистісних стосунків та має системний вплив на емоційну регуляцію, самооцінку, міжособистісну взаємодію та особливості прив'язаності особистості [5; 38].

До основних чинників розвиткової травматизації належать емоційна занедбаність, хронічна нестабільність сімейного середовища, відсутність підтримки з боку значущих дорослих, проживання в умовах постійного конфлікту або непередбачуваності сімейних взаємин. На думку Б. ван дер Колка, саме тривале перебування дитини в емоційно небезпечному середовищі має найбільш глибокий вплив на психічний розвиток, оскільки поступово формує стійкі дезадаптивні механізми емоційного реагування та міжособистісної взаємодії [5].

У сучасній психологічній науці спостерігається тенденція до розширення та поглиблення уявлень про дитячі психологічні травми. Якщо в

ранніх дослідженнях травма переважно розглядалася як наслідок окремої екстремальної події, то сучасні наукові підходи акцентують увагу на її процесуальному та розвитковому характері. Особлива увага приділяється хронічним формам травматизації, пов'язаним із тривалими порушеннями емоційної безпеки дитини, дефіцитом підтримки та нестабільністю сімейного середовища [31; 41].

Сучасні дослідження дедалі частіше підкреслюють, що саме ранній травматичний досвід має системний вплив на формування особистості, визначаючи не лише емоційні реакції, а й базові уявлення про себе, інших і характер міжособистісних стосунків у дорослому житті [35].

У сучасній психологічній науці дослідження дитячих психологічних травм здійснюється в межах кількох провідних теоретичних підходів, кожен з яких акцентує увагу на різних аспектах цього багатовимірного феномену. Психодинамічний підхід розглядає дитячу травму як джерело внутрішніх конфліктів і несвідомих переживань, що формуються внаслідок раннього негативного досвіду та зберігають свій вплив упродовж життя. Теорія прив'язаності підкреслює визначальну роль ранніх емоційних зв'язків між дитиною та значущими дорослими у формуванні внутрішніх моделей стосунків, які надалі визначають очікування щодо близькості, довіри та сімейного життя. Гуманістичний підхід зосереджується на фрустрації базових психологічних потреб і впливі умов прийняття на формування образу «Я», тоді як травмоорієнтований підхід розглядає дитячу травму як комплексний досвід, що впливає на емоційну регуляцію та адаптаційні можливості особистості [24; 30].

У межах психодинамічного підходу, представленого працями З. Фрейда та А. Фройд, дитячі травми розглядаються як чинник формування внутрішніх конфліктів, що можуть витіснятися у несвідоме, однак продовжують впливати на поведінку та емоційні реакції в дорослому віці. Травматичні переживання, які не були емоційно опрацьовані, мають тенденцію повторюватися у вигляді

дезадаптивних моделей поведінки, зокрема у сфері близьких і сімейних стосунків [24; 36].

Розвиваючи психодинамічну традицію, Е. Еріксон у своїй теорії психосоціального розвитку наголошував, що негативний досвід на ранніх етапах життя може призводити до формування базової недовіри до світу, почуття сорому або провини. Невирішені психосоціальні кризи дитячого віку, зумовлені травматичними умовами, можуть актуалізуватися у період юності та молодості, зокрема у процесі формування інтимних і сімейних стосунків [34].

Значний внесок у розуміння дитячих психологічних травм зроблено в межах теорії прив'язаності (Дж. Боулбі, М. Ейнсворт). Згідно з цим підходом, якість емоційного зв'язку між дитиною та значущими дорослими визначає формування внутрішніх робочих моделей стосунків. Порушення прив'язаності внаслідок емоційної холодності, непослідовності або відсутності батьківської підтримки розглядається як один із ключових травматичних чинників, що впливає на здатність особистості до довіри, близькості та стабільних сімейних відносин у майбутньому [26; 30].

Подальші дослідження у межах теорії прив'язаності (М. Мейн, К. Баран) засвідчили, що травматичний дитячий досвід може призводити до формування дезорганізованого типу прив'язаності, який поєднує суперечливі тенденції до близькості та уникання. Такий тип прив'язаності розглядається як один із найбільш несприятливих для побудови стабільних партнерських і сімейних стосунків, оскільки супроводжується високим рівнем внутрішньої напруги та труднощами у встановленні емоційної довіри [27; 39].

У гуманістичній психології (К. Роджерс, А. Маслоу) дитячі психологічні травми пов'язуються з хронічною фрустрацією базових потреб дитини — у безпеці, любові, прийнятті та визнанні. Відсутність безумовного прийняття або досвід умовної любові може призводити до формування неконгруентного образу «Я», внутрішньої напруги та заниженої самооцінки. Такі особистісні утворення надалі впливають на очікування щодо партнерських і сімейних

стосунків, зумовлюючи страх відкидання або надмірну залежність від близьких [40; 43].

Травмоорієнтований підхід, представлений працями Б. ван дер Колка, розглядає дитячу психологічну травму як досвід, що впливає не лише на психічні, а й на нейропсихологічні механізми регуляції емоцій. Пережиті в дитинстві травматичні ситуації можуть зумовлювати підвищену чутливість до стресу, труднощі у саморегуляції та порушення відчуття емоційної безпеки, що безпосередньо позначається на якості міжособистісних і сімейних стосунків у дорослому віці [5; 46].

Порівняльний аналіз теоретичних підходів до вивчення дитячих психологічних травм засвідчує, що кожен із них робить вагомий внесок у розуміння цього феномену, водночас маючи певні обмеження. Психодинамічний підхід дозволяє глибоко проаналізувати несвідомі механізми впливу травматичного досвіду, проте меншою мірою враховує соціальний та культурний контекст розвитку особистості [6; 16].

Теорія прив'язаності ґрунтовно пояснює формування моделей міжособистісних стосунків, однак не завжди дозволяє повною мірою врахувати індивідуальні стратегії подолання травматичного досвіду. Гуманістичний підхід акцентує увагу на потенціалі особистісного зростання, проте обмежено описує несвідомі аспекти травматизації. Травмоорієнтований підхід, у свою чергу, забезпечує комплексне бачення наслідків травми, але потребує інтеграції з іншими теоретичними моделями для цілісного аналізу розвитку особистості [5; 23].

Українські науковці, зокрема Т. С. Яценко, Н. Ю. Максимова, І. Д. Бех, підкреслюють системний характер дитячих психологічних травм, які найчастіше формуються в контексті сімейних взаємин. За І. Д. Бехом, негативний емоційний досвід дитинства може призводити до деформації ціннісної сфери особистості та формування дезадаптивних життєвих установок, що впливають на вибір моделей міжособистісної взаємодії [13; 25].

Т. С. Яценко у своїх дослідженнях зазначає, що непрожиті дитячі травми можуть проявлятися у вигляді повторюваних життєвих сценаріїв, які несвідомо відтворюються у значущих стосунках. З позиції глибинно-корекційного підходу такі сценарії виконують компенсаторну функцію, проте водночас обмежують можливості особистісного зростання та ускладнюють формування зрілих уявлень про сімейне життя [25].

У сучасній психологічній літературі виокремлюють різні види дитячих травм, серед яких особливу увагу приділяють емоційному, фізичному та психологічному насильству, занедбаності, втраті значущих осіб, а також проживанню в умовах хронічного конфлікту або нестабільності. Як зазначає Н. Ю. Максимова, саме тривалий негативний досвід, а не окрема подія, найчастіше має найбільш руйнівний вплив на розвиток особистості [13; 14].

У межах сучасних наукових підходів також здійснюється класифікація дитячих психологічних травм за характером і тривалістю впливу. Зокрема, виокремлюють гострі травми, пов'язані з одноразовими стресовими подіями, та хронічні травми, що формуються внаслідок тривалого перебування дитини в умовах емоційної небезпеки або нестабільності. Окрему групу становлять міжособистісні травми, пов'язані з порушенням значущих стосунків, зокрема з батьками або іншими опікунами, які мають особливо глибокий вплив на формування базових уявлень про близькість і довіру [5; 15].

Вплив дитячих психологічних травм проявляється на різних рівнях функціонування особистості. На емоційному рівні це може виявлятися у підвищеній тривожності, емоційній нестабільності та труднощах у регуляції почуттів. На когнітивному рівні формуються негативні уявлення про себе, інших людей і світ загалом. На поведінковому рівні це зумовлює труднощі у побудові довірливих і стабільних стосунків, що набуває особливої значущості в контексті формування уявлень про майбутню сім'ю [31; 45].

Окрім цього, у наукових дослідженнях підкреслюється роль захисних і компенсаторних механізмів, які формуються у відповідь на травматичний досвід. З одного боку, вони дозволяють дитині адаптуватися до несприятливих

умов, з іншого — можуть закріплювати дезадаптивні стратегії емоційного реагування та міжособистісної взаємодії. У дорослому віці такі механізми нерідко проявляються у вигляді уникання близькості, надмірної контролюючої поведінки або, навпаки, залежності від партнера, що безпосередньо пов'язано з формуванням очікувань щодо сімейних стосунків [23].

Отже, дитячі психологічні травми є складним і багатовимірним феноменом, що формується під впливом індивідуальних і соціальних чинників та має довготривалий вплив на розвиток особистості. Теоретичний аналіз цього явища створює методологічне підґрунтя для подальшого дослідження взаємозв'язку між травматичним дитячим досвідом і очікуваннями молоді щодо майбутнього сімейного життя.

Таким чином, аналіз теоретичних підходів до проблеми дитячих психологічних травм дозволяє розглядати їх як складний багатовимірний феномен, що впливає на емоційну, когнітивну та міжособистісну сфери особистості. У межах даного дослідження дитячі травми розуміються не лише як фактор ризику, а як досвід, що формує специфічні психологічні передумови подальшого життєвого вибору. Це створює теоретико-методологічне підґрунтя для аналізу очікувань молоді щодо майбутнього сімейного життя.

1.2. Очікування щодо майбутньої сім'ї як психологічне явище

У сучасній психологічній науці очікування щодо майбутньої сім'ї розглядаються як складне інтегративне психологічне утворення, що відображає систему уявлень, установок, цінностей і емоційних прогнозів особистості стосовно подружніх стосунків, сімейних ролей і характеру міжособистісної взаємодії у сім'ї. Формування цих очікувань є результатом тривалого процесу інтеріоризації індивідуального досвіду, передусім досвіду дитячо-батьківських стосунків, а також засвоєння соціальних норм і культурних моделей сімейного життя [17; 19].

У сучасних психологічних дослідженнях очікування щодо майбутньої сім'ї розглядаються як важливий показник психологічної готовності до сімейного життя та індикатор якості міжособистісного функціонування. Сучасна наукова думка підкреслює, що ці очікування формуються не лише на рівні усвідомлених планів, а й на глибинному психологічному рівні, відображаючи інтеріоризований досвід дитячо-батьківських стосунків.

У зарубіжних і вітчизняних дослідженнях дедалі частіше наголошується, що характер сімейних очікувань молоді може виступати як ресурсом побудови гармонійних стосунків, так і чинником ризику у разі наявності травматичного дитячого досвіду [31; 45].

Поняття очікувань у психології визначається як система суб'єктивних прогнозів щодо майбутнього, що ґрунтуються на попередньому досвіді, актуальних потребах і внутрішніх установках особистості. У контексті сімейного життя очікування включають уявлення про емоційну близькість, рівень підтримки, стабільність стосунків, розподіл ролей між партнерами, батьківство, способи розв'язання конфліктів і характер відповідальності. За С. Д. Максименком, очікування виконують регулятивну функцію, визначаючи не лише життєві плани, а й поведінкові стратегії у сфері міжособистісних і сімейних взаємин [11; 12].

Очікування щодо майбутньої сім'ї мають багатокомпонентну структуру. Когнітивний компонент охоплює уявлення про модель сім'ї, подружні та батьківські ролі, норми взаємодії між членами сім'ї. Емоційний компонент відображає почуття, пов'язані з образом майбутньої сім'ї, зокрема очікування любові, безпеки, підтримки або, навпаки, тривоги, страху й напруження. Мотиваційно-ціннісний компонент визначає місце сім'ї у системі життєвих цінностей особистості, рівень готовності до близьких стосунків і прийняття довготривалих зобов'язань [17; 19].

У психологічній науці сімейні очікування розглядаються як система уявлень особистості про майбутні подружні стосунки, сімейні ролі, емоційну взаємодію та способи організації сімейного життя. Очікування щодо

майбутньої сім'ї формуються під впливом індивідуального життєвого досвіду, сімейного виховання, типу прив'язаності, соціального середовища та особистісних цінностей. Вони виконують регулятивну функцію, впливаючи на вибір партнера, побудову близьких стосунків і готовність до сімейного життя.

У сучасних дослідженнях також наголошується на динамічному характері сімейних очікувань, які можуть змінюватися під впливом життєвого досвіду, значущих міжособистісних подій і процесів особистісної рефлексії. Водночас очікування, сформовані на основі травматичного дитячого досвіду, мають тенденцію до більшої стійкості та меншої гнучкості, що ускладнює їх корекцію без усвідомленої психологічної роботи [31; 45].

У межах психодинамічного підходу очікування щодо майбутньої сім'ї розглядаються як похідні від раннього емоційного досвіду та несвідомих уявлень, сформованих у дитинстві. Згідно з ідеями З. Фрейда та його послідовників, первинні об'єктні стосунки з батьками створюють основу для подальших моделей близькості, які можуть несвідомо відтворюватися у дорослому житті. Непрожиті внутрішні конфлікти або травматичні переживання дитинства здатні зумовлювати суперечливі, ідеалізовані або песимістичні очікування щодо шлюбу та сімейних стосунків [24; 36].

Вагомий внесок у розуміння формування сімейних очікувань зроблено в межах теорії прив'язаності (Дж. Боулбі, М. Ейнсворт). Згідно з цим підходом, внутрішні робочі моделі, що формуються в процесі взаємодії з первинними фігурами прив'язаності, безпосередньо впливають на те, як особистість уявляє близькі стосунки в майбутньому. Надійна прив'язаність пов'язана з позитивними очікуваннями щодо стабільності, взаємної підтримки та емоційної близькості, тоді як ненадійні типи прив'язаності можуть формувати очікування відкидання, нестабільності або емоційної небезпеки у сімейному житті [26; 30].

Подальші емпіричні дослідження (М. Мейн, К. Баран, Ф. Шейвер) засвідчили, що тривожно-амбівалентний та унікальний типи прив'язаності пов'язані з підвищеним рівнем страху близькості, сумнівами щодо

стабільності стосунків і суперечливими очікуваннями щодо сімейного життя. Дезорганізований тип прив'язаності, який часто формується внаслідок травматичного дитячого досвіду, зумовлює особливо нестійкі та фрагментовані уявлення про сім'ю, поєднуючи прагнення до близькості з інтенсивним страхом емоційного болю [37; 39].

У гуманістичному підході очікування щодо майбутньої сім'ї аналізуються крізь призму реалізації базових психологічних потреб і прагнення особистості до автентичних, підтримувальних стосунків. За К. Роджерсом, досвід безумовного прийняття в дитинстві сприяє формуванню реалістичних і позитивних очікувань щодо сімейного життя. Натомість умовна цінність і дефіцит емоційної підтримки можуть призводити до формування очікувань, заснованих на страху втрати любові, надмірній залежності від партнера або униканні глибокої емоційної близькості [40; 43].

З позиції соціально-психологічного та системного підходів очікування щодо майбутньої сім'ї формуються також під впливом сімейних сценаріїв, засвоєних у батьківській родині, а також соціокультурних норм і уявлень про «нормативну» модель сім'ї. Українські дослідники (І. Д. Бех, Н. Ю. Максимова, О. В. Бондарчук) наголошують, що міжпоколінна передача сімейних установок може як сприяти формуванню конструктивних очікувань, так і закріплювати дезадаптивні уявлення, пов'язані з конфліктністю, емоційною дистанцією або нерівноправним розподілом ролей [4; 19].

Особливої значущості проблема очікувань щодо майбутньої сім'ї набуває у період молодості, коли відбувається активне осмислення життєвих перспектив і вибір стратегій самореалізації. У цей період молода людина інтегрує власний дитячий досвід, актуальні емоційні потреби та соціальні вимоги, формуючи індивідуальний образ сімейного життя. За наявності травматичного дитячого досвіду цей процес може супроводжуватися внутрішніми суперечностями, страхами зобов'язань або заниженими очікуваннями щодо можливості створення гармонійної сім'ї.

У межах травмоорієнтованого підходу очікування щодо майбутньої сім'ї розглядаються як психологічний механізм, через який травматичний досвід дитинства впливає на прогнозування міжособистісних стосунків. Пережиті в дитинстві травми можуть зумовлювати негативні сценарні очікування, зокрема очікування повторення конфліктів, емоційного відкидання або нестабільності, що впливає на готовність особистості до створення сім'ї та прийняття подружніх ролей [5; 46].

Аналіз підходів до вивчення очікувань щодо майбутньої сім'ї свідчить про відсутність єдиної універсальної концепції їх формування. Психодинамічні теорії акцентують увагу на ролі раннього досвіду, проте обмежено враховують соціальні зміни та індивідуальні життєві стратегії. Теорія прив'язаності надає переконливе пояснення механізмів формування очікувань близькості, однак не завжди дозволяє врахувати вплив свідомого вибору та рефлексії. Гуманістичний підхід, зосереджуючись на особистісному потенціалі, потребує доповнення іншими теоріями для пояснення негативних очікувань, сформованих унаслідок травматичного досвіду [30].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання про специфіку впливу різних типів дитячих психологічних травм на формування очікувань щодо майбутньої сім'ї в молодому віці залишається недостатньо вивченим. Зокрема, потребують подальшого аналізу психологічні механізми, через які травматичний досвід трансформується у стійкі сімейні установки та життєві сценарії. Це зумовлює актуальність подальшого емпіричного дослідження заявленої проблеми.

Аналіз сучасних наукових джерел дозволяє стверджувати, що проблема очікувань щодо майбутньої сім'ї дедалі частіше розглядається у контексті міждисциплінарного підходу, який поєднує психологічні, соціологічні та культурологічні аспекти. Проте саме психологічний вимір, зосереджений на внутрішніх механізмах формування очікувань і ролі дитячого досвіду, залишається найбільш перспективним для глибокого аналізу індивідуальних відмінностей у самовизначенні молоді щодо сім'ї.

У межах даної кваліфікаційної роботи очікування щодо майбутньої сім'ї розглядаються як психологічне утворення, що формується під впливом дитячого травматичного досвіду та опосередковується типом прив'язаності, особливостями емоційної регуляції й системою особистісних цінностей. Авторська позиція ґрунтується на інтеграції теорії прив'язаності, психодинамічного та травмоорієнтованого підходів із використанням гуманістичної перспективи розвитку особистості. Саме така методологічна рамка дає змогу комплексно дослідити взаємозв'язок між дитячими травмами та сімейними очікуваннями молоді.

Отже, очікування щодо майбутньої сім'ї є складним психологічним утворенням, що формується на перетині психодинамічних, гуманістичних, прив'язанісних і травмоорієнтованих механізмів розвитку особистості. Саме ці підходи становлять теоретичну основу даного дослідження та дозволяють розглядати очікування як ключову ланку, що опосередковує вплив дитячих психологічних травм на подальше сімейне самовизначення молоді.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми дитячих психологічних травм та їхнього впливу на формування очікувань щодо майбутньої сім'ї у молоді. Проведений огляд сучасних наукових підходів дозволив окреслити актуальний стан розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній психологічній науці та визначити основні концептуальні напрями її дослідження.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дитячі психологічні травми розглядаються як багатовимірний феномен, який включає емоційні, когнітивні та міжособистісні порушення, здатні чинити тривалий вплив на особистісний розвиток. У працях українських і зарубіжних дослідників підкреслюється, що травматичний досвід дитинства пов'язаний із формуванням нестійкої

самооцінки, труднощами емоційної регуляції, порушенням довіри до інших людей та ускладненням процесу побудови близьких стосунків у дорослому віці.

Теоретичний розгляд очікувань щодо майбутньої сім'ї дозволив визначити їх як складне психологічне утворення, що охоплює уявлення про подружні та батьківські ролі, емоційне ставлення до сімейного життя, ціннісні орієнтації та поведінкові наміри. Встановлено, що сімейні очікування формуються під впливом раннього досвіду взаємодії з батьками, засвоєних моделей прив'язаності, соціокультурних норм і індивідуального життєвого досвіду, серед якого особливе місце посідає травматичний.

Особливу увагу в розділі приділено аналізу методологічних підходів до вивчення сформульованої проблеми. Теорія прив'язаності дозволяє пояснити формування внутрішніх моделей стосунків і очікувань щодо близькості, психодинамічний підхід — розкрити роль несвідомих конфліктів і повторення травматичних сценаріїв у дорослих взаєминах, а травмоорієнтований підхід — охарактеризувати довготривалі наслідки дитячої психічної травми для емоційної сфери та адаптаційних можливостей особистості. Гуманістичний підхід доповнює цю методологічну рамку, акцентуючи увагу на потенціалі особистісного зростання та переосмислення травматичного досвіду.

У результаті теоретичного аналізу сформульовано авторську позицію, згідно з якою очікування щодо майбутньої сім'ї в молоді розглядаються як результат взаємодії дитячого травматичного досвіду, типу прив'язаності, особливостей емоційної регуляції та системи особистісних цінностей. Такий інтегративний підхід створює підґрунтя для цілісного розуміння психологічних механізмів формування сімейних установок.

Критичний огляд наукових джерел дозволив виявити низку проблемних аспектів, зокрема недостатню вивченість диференційованого впливу різних типів дитячих психологічних травм на структуру очікувань щодо майбутньої сім'ї. Це зумовлює актуальність подальшого емпіричного дослідження та визначає його наукову і практичну значущість.

Отже, теоретичні положення, викладені в першому розділі, становлять надійну методологічну основу для організації та проведення емпіричного дослідження, вибору психодіагностичних методик і подальшої інтерпретації отриманих результатів.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДИТЯЧИХ ТРАВМ І ОЧІКУВАНЬ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї

2.1. Організація та методика проведення дослідження

Емпіричне дослідження було спрямоване на вивчення взаємозв'язку між пережитими у дитинстві психотравмувальними подіями та особливостями уявлень молоді щодо майбутнього сімейного життя. Актуальність дослідження зумовлена тим, що дитячий травматичний досвід може впливати на формування емоційної сфери особистості, міжособистісних установок, моделей поведінки у близьких стосунках та очікувань щодо шлюбу й сім'ї.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс психодіагностичних методик, які дозволили дослідити особливості негативного дитячого досвіду, рівень дитячої травматизації, а також уявлення молоді про майбутнє сімейне життя та особливості емоційної взаємодії у подружніх стосунках.

Дослідження проводилося у дистанційному форматі шляхом онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google Forms. Такий формат забезпечив доступність проходження опитування, добровільність участі та анонімність респондентів. Перед початком проходження опитування учасники були поінформовані про мету дослідження, умови конфіденційності отриманих результатів та можливість відмовитися від участі на будь-якому етапі дослідження без пояснення причин. Участь у дослідженні була добровільною та здійснювалася на засадах інформованої згоди.

З метою дослідження уявлень, очікувань та пріоритетів молоді щодо створення й функціонування майбутньої сім'ї було розроблено авторську анкету «Очікування молоді щодо майбутньої сім'ї». Анкета спрямована на виявлення особливостей ставлення молоді до шлюбу, сімейних ролей, батьківства, сімейних цінностей та причин виникнення сімейних конфліктів.

Анкета складається із 20 запитань закритого та напівзакритого типу й структурована за п'ятьма тематичними блоками.

Перший блок – «Загальні відомості» – містить питання, спрямовані на отримання соціально-демографічної інформації про респондентів: вік, стать, сімейний стан, рівень освіти та самооцінку матеріального становища.

Другий блок – «Очікування від шлюбу та партнера» – включає питання щодо бажаної форми сімейних стосунків, оптимального віку для створення сім'ї, значущих якостей майбутнього партнера та уявлень про тривалість періоду знайомства до укладення шлюбу.

Третій блок – «Ролі та функції у сім'ї» – спрямований на дослідження поглядів молоді щодо розподілу сімейних ролей, прийняття важливих рішень у сім'ї, фінансового забезпечення та виконання домашніх обов'язків. Окремі питання цього блоку передбачають оцінювання тверджень за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де вищі значення свідчать про більшу згоду респондента із запропонованими твердженнями.

Четвертий блок – «Очікування щодо дітей та виховання» – дозволяє визначити уявлення респондентів щодо бажаної кількості дітей у майбутній сім'ї, оптимального часу народження першої дитини, розподілу батьківських функцій та переважного стилю виховання дітей.

П'ятий блок – «Цінності та конфлікти» – містить питання, спрямовані на оцінку значущості різних аспектів сімейного життя, зокрема психологічної сумісності, матеріального благополуччя, сексуальної гармонії, спільного дозвілля та підтримки з боку родичів. Також досліджувалися уявлення молоді про основні причини розлучень та ставлення до необхідності психологічної підготовки молоді до сімейного життя.

Обробка результатів авторської анкети здійснювалася шляхом підрахунку частот відповідей, визначення відсоткового співвідношення та аналізу середніх значень за окремими шкальними питаннями.

Для вивчення негативного дитячого досвіду використовувався опитувальник, створений на основі модифікованої версії американської анкети

Adverse Childhood Experiences (ACE). Оригінальна методика була розроблена американськими дослідниками В. Фелітті, Р. Андою, Д. Норденбергом, Д. Вільямсоном, А. Спітцом, В. Едвардсом, М. Косом та Дж. Марксом.

Методика спрямована на виявлення несприятливих життєвих подій та психотравмувального досвіду, пережитого особистістю у дитячому віці. Опитувальник дозволяє визначити наявність різних форм негативного впливу сімейного та соціального середовища, що можуть мати довготривалі психологічні наслідки та впливати на емоційний стан, міжособистісні взаємини та особливості функціонування особистості у дорослому житті.

Питання опитувальника стосуються досвіду фізичного, психологічного та сексуального насильства, емоційної занедбаності, сімейної дисфункції, залежностей членів родини, насильства між батьками, втрати близьких осіб та інших несприятливих подій дитинства.

Обробку результатів здійснювали шляхом підрахунку сумарного показника негативного дитячого досвіду. Вищі показники свідчать про більшу кількість пережитих психотравмувальних подій у дитячому віці та вищий потенційний психологічний ризик.

Для більш детального дослідження дитячої травматизації використовувалася коротка форма анкети дитячої травми CTQ-SF, авторами якої є Д. Бернштейн та Д. Фінкельгор. Ця методика є одним із найбільш поширених психодіагностичних інструментів для ретроспективного оцінювання травматичного дитячого досвіду.

Опитувальник складається із 28 тверджень, які оцінюються за п'ятибальною шкалою:

- «ніколи» – 1 бал;
- «рідко» – 2 бали;
- «іноді» – 3 бали;
- «часто» – 4 бали;
- «дуже часто» – 5 балів.

Методика включає п'ять основних шкал, кожна з яких спрямована на діагностику певного виду дитячої травматизації:

- Емоційне насильство – досліджує досвід словесного приниження, критики, образ, відторгнення та інших форм психологічного тиску щодо дитини.
- Фізичне насильство – визначає наявність тілесних покарань, фізичної агресії та інших форм насильницьких дій, які могли завдати шкоди дитині.
- Сексуальне насильство – спрямоване на виявлення досвіду сексуальної експлуатації або будь-яких форм сексуального контакту чи домагань щодо дитини.
- Емоційна занедбаність – дозволяє оцінити недостатність емоційної підтримки, турботи, любові та психологічної близькості з боку батьків або опікунів.
- Фізична занедбаність характеризується незадоволенням базових фізичних потреб дитини, зокрема потреб у безпеці, харчуванні, догляді та медичній допомозі.

Підрахунок результатів здійснювався відповідно до ключа методики з урахуванням прямих та інвертованих тверджень. Отримані результати дозволяють визначити рівень вираженості травматичного досвіду: мінімальний, низький, помірний або високий.

Незважаючи на відсутність офіційної адаптації українською мовою, у дослідженні використовувався переклад опитувальника, наведений у магістерській роботі К. Замковської «Психологічні особливості констеляції травматичного комплексу в контексті схильності до межовості особистості» (2022).

Для дослідження особливостей емоційної взаємодії у подружніх стосунках використовувався опитувальник «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП), авторами якого є Є. М. Потапчук та О. А. Посвістак. Методика

zareestrovana Svidocत्वom pro reestraciу avtorsьkogo prava na tvir №71191 від 28.03.2017.

Опитувальник ЕВП є діагностичним інструментом, спрямованим на дослідження особливостей емоційної взаємодії партнерів, рівня партнерської чутливості, емоційного прийняття та характеру міжособистісної взаємодії у подружніх стосунках.

Методика складається із 66 тверджень, які оцінюються за п'ятибальною шкалою:

- «5» – абсолютно вірно;
- «4» – у більшості випадків вірно;
- «3» – у деяких випадках вірно;
- «2» – у більшості випадків невірно;
- «1» – повністю невірно.

Структура опитувальника включає три основні блоки та одинадцять шкал.

Блок чуттєвості:

- здатність сприймати стан партнера;
- розуміння причин виникнення стану партнера;
- здатність до співпереживання.

Блок емоційного прийняття:

- виникнення почуттів у взаємодії з партнером;
- безумовне прийняття партнера;
- ставлення до себе як до шлюбного партнера;
- емоційний фон взаємодії.

Блок поведінкових проявів емоційної взаємодії:

- намагання до узгодження дій;
- надання емоційної підтримки;
- орієнтація на стан партнера під час взаємодії;
- уміння впливати на стан партнера.

Кожна шкала діагностується за допомогою шести тверджень, три з яких мають позитивне формулювання, а три – негативне. Для негативно сформульованих тверджень застосовується інверсія балів. Підрахунок результатів здійснювався відповідно до ключа методики.

Отримані показники дозволяють визначити рівень розвитку емоційної чутливості, особливості емоційного прийняття партнера та характер поведінкових проявів у подружній взаємодії.

Для математико-статистичної обробки результатів дослідження використовувалися методи описової статистики, зокрема обчислення середніх значень та відсоткових показників. З метою виявлення взаємозв'язків між показниками негативного дитячого досвіду та особливостями емоційної взаємодії подружжя застосовували кореляційний аналіз за критерієм рангової кореляції Спірмена. Для визначення відмінностей між групами чоловіків і жінок використовувався U-критерій Манна–Уїтні. Статистична обробка результатів здійснювалася за допомогою програми Microsoft Excel.

Отримані результати стали основою для подальшого аналізу психологічних особливостей впливу дитячого травматичного досвіду на формування уявлень молоді про шлюб, сім'ю та емоційну взаємодію у партнерських стосунках.

2.2. Характеристика вибірки дослідження

У дослідженні взяли участь 60 респондентів молодого віку. Вибірка формувалася за принципом добровільної участі шляхом онлайн-опитування. Дослідження проводилося серед молоді, переважну частину якої становили студенти закладів вищої освіти, зокрема Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Віковий діапазон учасників становив 18–30 років. Найбільшу частку вибірки склали респонденти віком 21–23 років – 25 осіб (41,7%). У віковій категорії 18–20 років було 16 осіб (26,7%), у категорії 24–26 років – 12 осіб

(20%), а у віці 27–30 років – 7 осіб (11,7%). Таким чином, вибірка переважно представлена особами раннього дорослого віку, що є доцільним для дослідження уявлень про майбутнє сімейне життя та шлюбно-сімейні очікування.

1. Ваш вік
60 відповідей

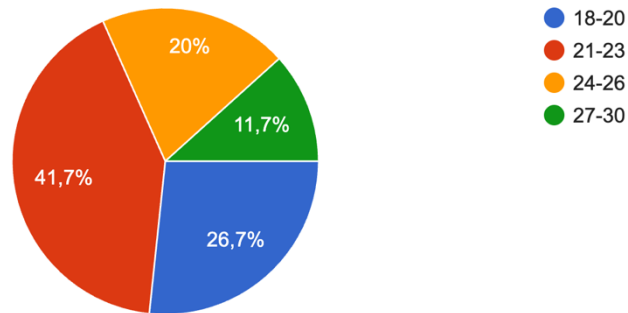

Рис. 2.1

За статевою ознакою у дослідженні переважали жінки – 39 осіб (65%), тоді як чоловіків було 21 особа (35%).

2. Ваша стать
60 відповідей

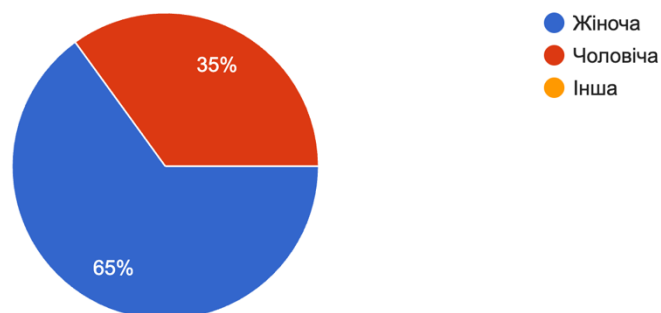

Рис. 2.2

Аналіз сімейного стану респондентів показав, що найбільша частина опитаних проживає разом із партнером без офіційної реєстрації шлюбу – 24 особи (40%). Неодруженими та такими, що не перебувають у стосунках, були 11 респондентів (18,3%). У романтичних стосунках без спільного проживання

перебували 15 осіб (25%). Офіційно одруженими були 8 респондентів (13,3%), а 2 особи (3,3%) зазначили, що розлучені.

3. Ваш сімейний стан:

60 відповідей

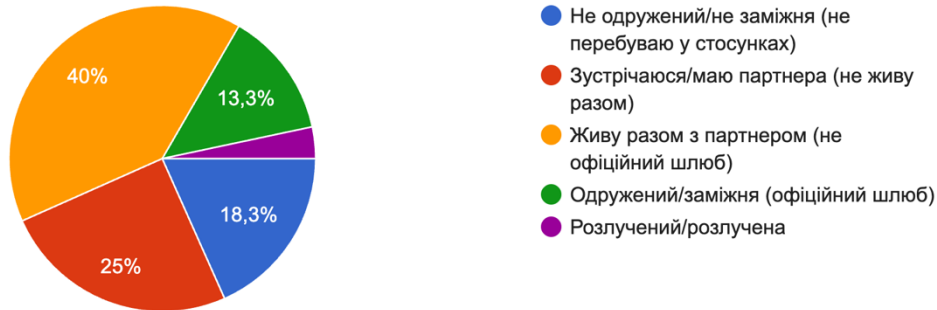

Рис. 2.3

Щодо рівня освіти, найбільшу частку вибірки становили респонденти з неповною вищою освітою (студенти закладів вищої освіти) – 29 осіб (48,3%). Вищу освіту мали 16 осіб (26,7%), професійно-технічну – 9 осіб (15%), а середню освіту – 6 осіб (10%).

4. Ваш рівень освіти:

60 відповідей

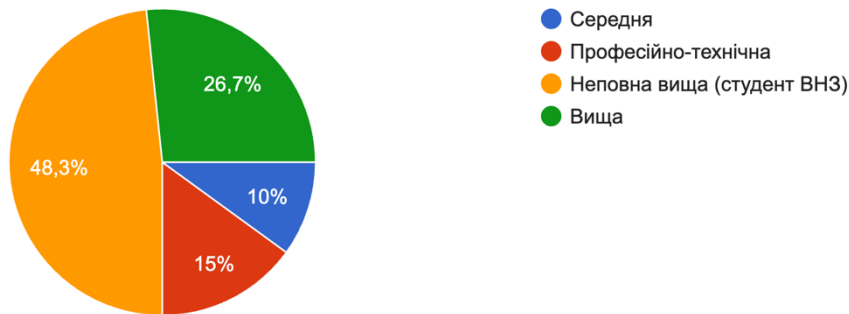

Рис. 2.4

Оцінка матеріального становища показала, що більшість респондентів оцінює свій матеріальний стан як середній – 24 особи (40%) або вище середнього – 20 осіб (33,3%). Нижче середнього свій матеріальний стан оцінили 13 осіб (21,7%), високий рівень матеріального забезпечення

відзначили 3 респонденти (5%), тоді як оцінка «незадовільний» серед опитаних відсутня.

5. Як Ви оцінюєте свій матеріальний стан?

60 відповідей

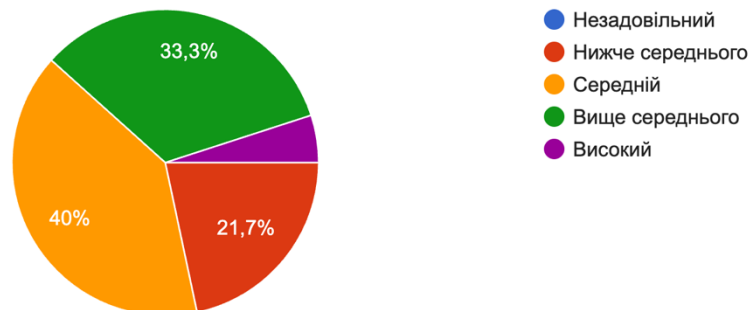

Рис. 2.5

Отже, вибірка дослідження представлена переважно молодими людьми студентського віку, які перебувають на етапі активного формування уявлень про партнерські взаємини, шлюб і сімейне життя. Це забезпечує релевантність отриманих результатів щодо дослідження взаємозв'язку дитячого травматичного досвіду з очікуваннями молоді щодо майбутньої сім'ї.

2.3. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження

За результатами використання Анкети очікування молоді щодо майбутньої сім'ї отримано такі дані (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Відсоткові показники результатів опитування за авторською анкетною

	1 – зовсім не важливо		2 – більш не важливо, ніж важливо		3 – важко відповісти		4 – важливо		5 – дуже важливо	
	N	%%	N	%%	N	%%	N	%%	N	%%
Як виставитися до розподілу домашніх обов'язків через спільне виконання ?	19	31,7	9	15,0	3	5,0	8	13,3	21	35,0
Як виставитися до розподілу домашніх обов'язків через	16	26,7	11	18,3	9	15,0	4	6,7	20	33,3

виконання тим, хто має більше часу										
Як виставитися до розподілу домашніх обов'язків за критерієм чіткого закріплення за статтю ?	25	41,7	12	20,0	6	10,0	4	6,7	13	21,7
Наскільки важливою для міцної сім'ї є психологічна сумісність?	3	5,0	10	16,7	8	13,3	15	25,0	24	40,0
Наскільки важливою для міцної сім'ї є матеріальна забезпеченість?	2	3,3	8	13,3	13	21,7	19	31,7	18	30,0
Наскільки важливою для міцної сім'ї є сексуальна гармонія?	0	0	7	11,7	13	21,7	21	35,0	19	31,7
Наскільки важливим для міцної сім'ї є спільне дозвілля?	5	8,3	14	23,3	5	8,3	23	38,4	13	21,7
Наскільки важливою для міцної сім'ї є підтримка від батьків або родичів?	18	30,0	26	43,3	12	20,0	3	5,0	1	1,7
Скільки дітей Ви плануєте мати у майбутньому?	0		1		2		3		4 і більше	
	9	15,0	31	51,7	13	21,7	4	6,7	3	0,5

Аналіз результатів авторської анкети показав, що у більшості респондентів переважає позитивне ставлення до створення сім'ї та офіційного шлюбу. Для значної частини опитаних саме офіційний шлюб є найбільш бажаною формою стосунків, що свідчить про орієнтацію на стабільність, відповідальність і довготривалі партнерські взаємини. Водночас частина респондентів надає перевагу сім'ї-партнерству або співжиттю без офіційної реєстрації, що може вказувати на прагнення зберігати особисту автономність, незалежність і більш гнучкий формат взаємин. Окремі учасники зазначили, що не планують створювати сім'ю, що може бути пов'язано зі зміною сучасних життєвих пріоритетів, орієнтацією на самореалізацію або недостатньою готовністю до сімейного життя.

Уявлення респондентів про оптимальний вік створення сім'ї свідчать про орієнтацію на більш зрілий підхід до шлюбу. Переважно опитані вважають, що чоловіки та жінки мають створювати сім'ю у віці, коли вже досягнуто певної психологічної, емоційної та матеріальної стабільності. Це може свідчити про прагнення молоді до усвідомленого батьківства та відповідального ставлення до сімейних ролей.

Найбільш значущими якостями майбутнього партнера респонденти називали вірність, надійність, взаєморозуміння, емоційну зрілість, спільність інтересів та цінностей. Важливе місце також посідають інтелектуальні характеристики, почуття гумору та здатність вирішувати конфлікти. Отримані результати свідчать про те, що сучасна молодь орієнтується насамперед на емоційно-психологічну сумісність партнера, а не лише на зовнішню привабливість чи матеріальні характеристики. Водночас для частини респондентів значущими залишаються фінансова забезпеченість та наявність житла, що демонструє важливість матеріальної стабільності як складової майбутнього сімейного благополуччя.

Більшість опитаних вважає оптимальним періодом знайомства до створення сім'ї від одного до трьох років або від шести місяців до одного року. Це свідчить про прагнення достатньо добре пізнати партнера перед укладенням шлюбу та переконатися у психологічній сумісності, спільності цінностей і життєвих поглядів.

У питаннях сімейних ролей та прийняття рішень переважає орієнтація на партнерську модель взаємин. Більшість респондентів вважає, що важливі сімейні рішення мають прийматися спільно або тим із партнерів, хто є більш компетентним у певному питанні. Це вказує на тенденцію до демократизації сімейних відносин та зниження жорстко традиційного розподілу ролей. Водночас у частини опитаних зберігаються традиційні уявлення про домінуючу роль чоловіка в сім'ї.

Результати щодо фінансового забезпечення сім'ї демонструють поєднання сучасних і традиційних сімейних установок. Частина респондентів

підтримує рівноправний внесок обох партнерів у сімейний бюджет, інші вважають, що основний фінансовий тягар має брати на себе той, хто заробляє більше. Разом із тим, доволі поширеною залишається традиційна модель, за якої чоловік забезпечує сім'ю матеріально, а жінка більше зосереджується на домашньому господарстві.

У сфері розподілу домашніх обов'язків більшість респондентів підтримує спільне виконання побутових справ або їх розподіл залежно від наявності часу та можливостей партнерів. Це свідчить про орієнтацію на рівноправність і взаємну підтримку в сімейному житті. Менша частина опитаних підтримує традиційний розподіл обов'язків за статтю.

Щодо батьківства та виховання дітей, більшість респондентів планує мати одну-дві дитини та вважає оптимальним народження першої дитини через декілька років після створення сім'ї. Такі результати можуть свідчити про прагнення спочатку досягти стабільності у подружніх взаєминах і матеріальному становищі. Переважна більшість опитаних підтримує демократичний стиль виховання, заснований на повазі, діалозі та співпраці з дитиною. Це свідчить про орієнтацію на емоційно сприятливий сімейний клімат і гуманістичний підхід до виховання.

Для виявлення важливих умов міцної сім'ї було введено питання про значущість для респондентів таких факторів, як психологічна сумісність, матеріальна забезпеченість, спільне дозвілля та сексуальна гармонія. Рейтинг цих умов представлено на рис. 2.6.

Рейтинг факторів міцної сім'ї (% відповідей «важливо» + «дуже важливо»)

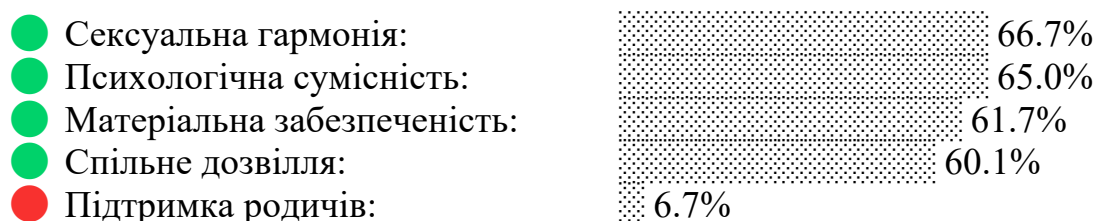

Рис.2.6.

Отже, рейтинг міцності (від найважливішого до найменш вагомого) дозволяє констатувати, що фактор сексуальної гармонії (66,7%) посідає перше

місце за сумою позитивних відповідей. Тут жоден респондент (0%) не вказав, що це «зовсім не важливо». Фактор психологічної сумісності (65,0%) отримав найвищий показник у графі «дуже важливо» — 40,0%, і це постає як фундаментальний чинник для більшості опитаних. Фактор матеріальної забезпеченості 61,7% розглядається досліджуваними як стабільний фінансовий фундамент, важливий або дуже важливий для більшості сімей. 60,1% досліджуваних розглядають спільне дозвілля, тобто проведення часу разом, і також високо його оцінюють, хоча саме тут переважає помірна відповідь «важливо» (38,4%). Фактор підтримки від батьків або родичів (6,7%) посідає останнє місце в рейтингу. Переважна більшість респондентів, 73,3%, вважає, що втручання або підтримка родичів не є важливими для міцності їхньої родини. Сучасна молодь у питаннях сім'ї прагне до автономії.

Таким чином, більшість досліджуваних сприймає сім'ю як багатокomпонентну систему, у якій важливими є як емоційні, так і матеріальні аспекти взаємин.

Основними причинами розлучень респонденти називали зраду, фінансові труднощі, несумісність характерів, відсутність спільних цілей, втручання родичів та психологічну неготовність до сімейного життя. Це свідчить про усвідомлення молоддю значення емоційної близькості, довіри, самостійності подружжя та готовності до виконання сімейних ролей.

Більшість опитаних також вважає бажаною або необхідною підготовку молоді до сімейного життя у формі курсів чи консультацій. Це може свідчити про розуміння складності сімейних взаємин та потреби у розвитку навичок комунікації, вирішення конфліктів і відповідального партнерства.

Загалом, результати авторської анкети демонструють переважання у респондентів орієнтації на партнерські, емоційно близькі та стабільні сімейні взаємини. Водночас у відповідях простежується поєднання сучасних демократичних поглядів із окремими традиційними уявленнями про сімейні ролі та обов'язки.

За результатами використання Опитувальника негативного дитячого досвіду (ОНДД) отримано такі результати (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Відсоткові співвідношення за методикою Опитувальник негативного дитячого досвіду (ОНДД) (адаптація Власова О. І. та інші)

Назва шкали	норма		ненорма	
	Кількість	%	Кількість	%
Проживання у дисфункціональній сім'ї	60	100	0	0
Деструктивне ставлення оточення	59	98,3	1	1,7
Залучення до раннього статевого життя	60	100	0	0
Соціально-емоційна занедбаність	50	83,3	10	16,7
Загальний рівень	43	71,7	17	28,3

Оскільки вибірка становить 60 осіб, це цілком достатньо для виявлення певних тенденцій; кожен 1,7% – це рівно 1 особа.

За шкалою «Проживання у дисфункціональній сім'ї» виявлено, що всі 100% досліджуваних за цією шкалою потрапили в норму. Тобто, згідно з опитувальником, вони не мали хронічного чи критичного досвіду проживання в дисфункціональній родині. Це вказує на те, що базове сімейне середовище респондентів у дитинстві було відносно стабільним і безпечним.

За шкалою «Деструктивне ставлення оточення» отримано результати – 98,3% – «норма» і 1,7% – «ненорма». Це означає, що 59 осіб мають нормальний досвід взаємодії з оточенням – друзями, сусідами, школою – і лише 1 особа (1,7%) зазначила деструктивне ставлення (можливо, це були випадки булінгу, серйозне відчуження чи насильство поза сім'єю). Отже, соціальне мікросередовище вибірки загалом було сприятливим, а поодинокий випадок відхилення від нормативного показника не дозволяє говорити про стійку

тенденцію в межах усієї вибірки, однак може вказувати на індивідуальний досвід несприятливої соціальної взаємодії.

За шкалою «Залучення до раннього статевого життя» отримано результат – 100% «норма». Усі досліджувані перебувають у межах нормативних показників, що свідчить про відсутність у вибірці досвіду ранньої сексуалізації або травматичного сексуального досвіду в дитячому чи підлітковому віці. Отже, цей чинник не є характерним для даної вибірки та не має суттєвого впливу на загальний рівень негативного дитячого досвіду респондентів.

За шкалою «Соціально-емоційна занедбаність» отримано результати – 83,3% – «норма» і 16,7% – «ненорма». Це означає, що 50 осіб мають нормальний рівень емоційної включеності та підтримки у дитячому середовищі, тобто в дитинстві вони отримували достатню увагу, турботу та емоційний контакт з боку значущих дорослих. Водночас у 10 осіб (16,7%) виявлено ознаки соціально-емоційної занедбаності. Це може свідчити про дефіцит емоційної підтримки, байдужість з боку близьких, недостатню увагу до переживань дитини або емоційне відчуження в сімейному середовищі.

За шкалою «Загальний рівень» отримано результати 71,7% — норма і 28,3% – ненорма. Цей результат визначався, як сума всіх отриманих результатів за шкалами. І тут отримано такий результат, коли ціле є більшим за суму його частин. Якщо за окремими шкалами отримано майже ідеальну картину (98–100% норми), то загальний рівень негативного дитячого досвіду показує, що 28,3 % (це 17 осіб з 60) мають показники «ненорми». Тут має місце ефект накопичення (кумулятивний ефект). Опитувальник ОНДД комплексно оцінює негативний досвід. Окрема людина могла отримати «норму», тобто невисокий бал за кожною шкалою окремо, але в сумі ці бали накопичувалися. Наприклад, якщо у респондента було «трішки» проблем у сім'ї, «трішки» деструктиву від друзів, то окремо це не виглядає як катастрофа, але разом це дає високий загальний бал негативного досвіду.

Загалом вибірка є досить благополучною. Майже 2/3 опитаних (71,7%) виросли в здоровому або умовно здоровому середовищі без критичних дитячих травм. Однак, оскільки загальний рівень «ненорми» (28,3%) є досить вагомим, деструктивний вплив на дітей у цій вибірці відбувався не через раннє статеве життя чи явну дисфункціональність родини, а через інші чинники, то важливими були б додаткові дослідження, щоб зрозуміти, що саме сформувало ці 28,3%.

За результатами застосування короткої форми опитувальника дитячої травми CTQ-SF отримано такі результати (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Відсотковий розподіл за формами дитячої травматизації по анкеті дитячої травми

Форма дитячої травматизації	Рівень вираженості	Кількість	Відсоток
Емоційне насильство	відсутній або мінімальний	48	80
	низький	12	20
	помірний	0	0
	важкий	0	0
Фізичне насильство	відсутній або мінімальний	52	86,7
	низький	5	8,3
	помірний	2	3,3
	важкий	1	1,7
Сексуальне насильство	відсутній або мінімальний	56	93,3
	низький	1	1,7
	помірний	3	5
	важкий	0	0
Емоційна занедбаність	відсутній або мінімальний	12	20
	низький	30	50
	помірний	14	23,3
	важкий	4	6,7
Фізична занедбаність	відсутній або мінімальний	27	45
	низький	19	31,7

	помірний	11	18,3
	важкий	3	5

За отриманими результатами вбачаємо, що 80% опитуваних не переживали в дитинстві емоційного насильства з боку дорослих. Водночас у тій чи іншій мірі його пережили 20% респондентів. Усі випадки мають низький рівень вираженості, помірного чи важкого рівня за даною шкалою не виявлено. Це свідчить про те, що більшість досліджуваних зростали у відносно емоційно безпечному середовищі без систематичного приниження, образ чи психологічного тиску.

Фізичного насильства в дитинстві не пережили 86,7% опитуваних. Разом із тим, 13,3% респондентів у різному ступені стикалися з фізичним насильством. Із них 2 особи мають помірний рівень вираженості, а 1 особа — тяжкий. Це свідчить про наявність у частини вибірки досвіду фізичної агресії або жорсткого поводження з боку дорослих.

Також варто зазначити, що найбільш поширеною формою травматичного досвіду у вибірці є емоційна занедбаність. Лише 20% респондентів не переживали її в дитинстві, тоді як 80% у тій чи іншій мірі стикалися з дефіцитом емоційної підтримки, уваги та психологічної близькості з боку батьків чи значущих дорослих. У 14 осіб виявлено помірний рівень емоційної занедбаності, а у 4 — важкий. Емоційна занедбаність проявляється у нестачі любові, підтримки, прийняття та емоційного контакту з дитиною.

93,3% опитуваних не пережили сексуального насильства у дитинстві, проте 6,7% респондентів у певній мірі стикалися з ним. Зокрема, 3 особи мають помірний рівень вираженості цієї форми травматизації. Важкого рівня сексуального насильства у вибірці не виявлено.

З фізичним занедбуванням в дитинстві стикалися 55% опитуваних. Такі респонденти могли відчувати нестачу задоволення базових фізичних потреб — харчування, безпеки, догляду чи медичного забезпечення. У 11 осіб виявлено помірний рівень фізичної занедбаності, а у 3 осіб — важкий.

Отримані результати дозволяють говорити про те, що значна частина досліджуваних у дитинстві переживала певний травматичний досвід. Найбільш поширеним видом такого досвіду є емоційна занедбаність, яка виявлена у переважної більшості респондентів. Це може свідчити про дефіцит емоційного контакту та підтримки в сімейному середовищі, що потенційно впливає на подальший емоційний розвиток і міжособистісні стосунки дорослої людини.

За результатами використання Методики «Емоційна взаємодія подружжя» отримано такі результати (див.табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Розрахунки первинних статистик та критерію Шапіро-Уїлка до опитувальника «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП)

Блок методики	Шкала методики	$\bar{x}$	Медіана	S – стандартне відхилення	Шапіро-Уїлка
Блок чуттєвості	Здатність сприймати стан партнера	3.465	3.3	0.6036	W (60) = 0.91, p < 0.001
	Розуміння причин виникнення стану	3.31	3.3	0.6678	W (60) = 0.96. p = 0.071
	Здатність до співпереживання	3.3233	3,2	0,5305	W (60) = 0,95, p = 0,009
Блок емоційного прийняття	Виникнення почуттів у взаємодії з партнером	3.69	3,6	0.7357	W(60) = 0.95, p = 0.012
	Безумовне прийняття	3.4067	3,3	0.6938	W(60) = 0.97, p = 0.222
	Ставлення до себе як до шлюбного партнера	3.3333	3,2	0.6302	W(60) = 0.94, p = 0.006
	Емоційний фон взаємодії	3.5967	3,4	0.6989	W(60) = 0.93, p = 0.003
Блок поведінкових проявів емоційної взаємодії	Намагання до узгодження дій	3.2133	3,2	0.4417	W(60) = 0.96, p = 0.028
	Надання емоційної підтримки	3.4883	3,3	0.6865	W(60) = 0.96, p = 0.051
	Орієнтація на стан партнера при взаємодії з ним	3.06	3	0.4362	W(60) = 0.98, p = 0.298
	Вміння впливати на стан партнера	3.385	3,2	0.6739	W(60) = 0.95, p = 0.013

Оцінювання за методикою «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП) здійснюється за 5-бальною шкалою. Відповідно, середні значення в межах 3.0–3.7 свідчать про помірно високий рівень розвитку більшості показників емоційної взаємодії у нашій вибірці.

1. Блок чуттєвості. Цей блок описує когнітивно-емпатичний компонент стосунків — як добре партнери помічають та розуміють емоції одне одного.

Здатність сприймати стан партнера ($\bar{x} = 3.465$) – це найвищий показник у цьому блоці. Досліджувані мають розвинену «психологічну зіркість» – вони чітко фіксують зовнішні прояви настрою партнера, його міміку, жести, інтонацію. Розподіл не є нормальним ($p < 0,001$), що вказує на неоднорідність вибірки, у якій є виражені емпати, що підтягують середній бал.

Розуміння причин виникнення стану ($\bar{x} = 3.31$). Цей показник трохи нижчий, але розподіл є нормальним ($p = 0.071$). Це означає, що у більшості пар здатність не просто помітити настрій, а й збагнути, чому саме партнеру погано чи добре, перебуває на стабільному середньому рівні. Немає різких перекосів чи «аномалій» у відповідях.

Здатність до співпереживання ($\bar{x} = 3.3233$). Цей показник вказує, що партнери здатні розділяти емоції одне одного, проте розподіл відхиляється від норми ($p = 0.009$). Мале стандартне відхилення ($S = 0.5305$) свідчить, що більшість відповідей скупчена навколо середнього значення, тобто у групі майже немає емоційно черствих людей, емпатія розвинена помірно у всіх.

2. Блок емоційного прийняття – це ядро методики, яке демонструє глибину почуттів, теплоту та рівень комфорту у шлюбі.

Виникнення почуттів у взаємодії з партнером ($\bar{x} = 3.69$) – це найвищий бал у всій таблиці. Спільне проведення часу, розмови та побут викликають у респондентів сильний емоційний відгук. Партнери не байдужі одне до одного, взаємодія «жива» і насичена почуттями.

Безумовне прийняття ($\bar{x} = 3.4067$). Цей показник має нормальний розподіл ($p = 0.222$). У більшості досліджуваних сформоване стійке, здорове

прийняття партнера з усіма його перевагами та недоліками, без намагання його «переробити».

Ставлення до себе як до шлюбного партнера ($\bar{x} = 3.333$) та емоційний фон взаємодії ($\bar{x} = 3.5967$). Респонденти загалом позитивно оцінюють свою роль у шлюбі (вища за середню самооцінка в ролі партнера). Завдяки цьому загальний емоційний клімат у стосунках ($\bar{x} = 3.5967$) характеризується як сприятливий, теплий та безпечний.

3. Блок поведінкових проявів емоційної взаємодії. Цей блок демонструє, як партнери діють на практиці та реалізують свою емпатію в поведінці.

Надання емоційної підтримки ($\bar{x} = 3.4883$). Цей показник має нормальний розподіл ($p = 0.051$). Досліджувані мають поведінковий стереотип підставляти плече у важку хвилину. Підтримка вважається стабільною складовою їхнього сімейного життя.

Вміння впливати на стан партнера ($\bar{x} = 3.385$). Цей показник свідчить, що респонденти знають, як заспокоїти партнера, підняти йому настрій або розрядити конфлікт поведінкою.

Намагання до узгодження дій ($\bar{x} = 3.2133$). Саме цей показник має найнижче стандартне відхилення в цьому блоці ($S = 0.4417$), що свідчить про високу однорідність вибірки. Практично всі партнери мають схоже помірне прагнення домовлятися та координувати свої дії, хоча й без надмірного альтруїзму.

Орієнтація на стан партнера під час взаємодії з ним ($\bar{x} = 3.06$). Цей показник є найнижчим у всій таблиці. При цьому розподіл є ідеально нормальним ($p = 0,298$).

Отримані результати дозволяють зафіксувати важливий психологічний нюанс, що попри те, що досліджувані як партнери чудово бачать стан одне одного ($\bar{x} = 3.465$) і готові підтримувати ($\bar{x} = 3.4883$), та у щоденній рутинній взаємодії вони найменше схильні підлаштовувати свої поточні плани під настрій партнера. Тобто є розуміння, що партнер не в гуморі, є готовність поспівчувати йому, але свої справи чи поведінку через це міняти ніхто не буде.

Це може бути ознакою збереження особистісних кордонів або певним проявом егоцентризму, що притаманно всій вибірці загалом.

Отже, загальна тенденція вибірки така, що досліджувані демонструють високий рівень емоційного прийняття та емпатії. Найсильнішою стороною стосунків є емоційна насиченість спілкування ($\bar{x} = 3.69$) та здатність помічати стан партнера ($\bar{x} = 3.465$). Слабкою ланкою є готовність реально змінювати свою поведінку з урахуванням емоційного стану іншого ($\bar{x} = 3.06$).

Тільки 3 шкали з 11 мають нормальний розподіл (розуміння причин стану, безумовне прийняття, орієнтація на стан). Для всіх інших шкал критерій Шапіро-Уїлка зафіксував статистично значуще відхилення від норми ($p < 0,05$).

За результатами проведення кореляційного аналізу за критерієм рангової кореляції Спірмена між показниками негативного дитячого досвіду та особливостями емоційної взаємодії подружжя були виявлені взаємозв'язки різного напрямку та сили. Отримані результати наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Кореляційні зв'язки між показниками ОНДД та ЕВП (р Спірмена)

Фактори	Проживання у дисфункціональній сім'ї	Деструктивне ставлення оточення	Залучення до раннього статевого життя	Соціально-емоційна занедбаність	Загальний рівень
Здатність сприймати стан партнера	0,247	0,138	—	-0,098	0,274*
Розуміння причин виникнення стану	0,215	0,166	—	-0,116	0,201
Здатність до співпереживання	0,348*	0,262*	—	-0,181	0,330*
Виникнення почуттів у взаємодії з партнером	0,239	0,199	—	-0,163	0,268*
Безумовне прийняття	0,108	0,077	—	-0,088	0,133
Ставлення до себе як до	0,067	0,049	—	-0,142	0,118

шлюбного партнера					
Емоційний фон взаємодії	0,289*	0,098	—	-0,126	0,265*
Намагання до узгодження дій	-0,268*	-0,139	—	-0,348*	-0,193
Надання емоційної підтримки	0,195	0,177	—	-0,159	0,188
Орієнтація на стан партнера при взаємодії з ним	0,166	0,102	—	-0,173	0,176
Вміння впливати на стан партнера	0,128	0,086	—	-0,091	0,094

Примітка: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Для встановлення взаємозв'язку між показниками негативного дитячого досвіду та особливостями емоційної взаємодії подружжя було проведено кореляційний аналіз із використанням рангової кореляції Спірмена (ρ). Використання саме цього статистичного критерію зумовлено особливостями отриманих даних і дає змогу визначити силу та напрям взаємозв'язку між досліджуваними показниками.

У таблиці представлені результати кореляційного аналізу між шкалами Опитувальника негативного дитячого досвіду (ОНДД) та показниками методики «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП). Жирним шрифтом виділено статистично значущі кореляційні зв'язки ($p < 0,05$).

Під час аналізу було встановлено, що між окремими компонентами негативного дитячого досвіду та характеристиками емоційної взаємодії подружжя існують як прямі, так і обернені зв'язки.

Найбільш виражений позитивний зв'язок виявлено між показником «Проживання у дисфункціональній сім'ї» та шкалою «Здатність до співпереживання» ($\rho = 0,348$). Отриманий результат свідчить про те, що респонденти, які мали більш виражений досвід проживання в дисфункціональному сімейному середовищі, можуть демонструвати підвищену емоційну чутливість та здатність до співпереживання партнеру. Імовірно, пережитий негативний досвід сприяв формуванню більшої уваги до

емоційних переживань інших людей та підвищеної чутливості до міжособистісних взаємин.

Також встановлено статистично значущий позитивний зв'язок між показником «Проживання у дисфункціональній сім'ї» та емоційним фоном взаємодії ($p = 0,289$). Це може свідчити про те, що попри несприятливі умови дитинства частина респондентів прагне компенсувати попередній негативний досвід шляхом формування більш емоційно насичених і значущих взаємин у партнерстві.

Водночас між показником «Проживання у дисфункціональній сім'ї» та шкалою «Намагання до узгодження дій» встановлено статистично значущий обернений зв'язок ($p = -0,268$). Це може свідчити про певні труднощі у поведінковому узгодженні власних дій із партнером, схильність до меншої гнучкості у міжособистісній взаємодії або складності у досягненні компромісів.

Аналіз шкали «Деструктивне ставлення оточення» також виявив статистично значущий позитивний зв'язок зі здатністю до співпереживання ($p = 0,262$). Це може свідчити про те, що негативний соціальний досвід, отриманий у дитячому віці, у частини респондентів не призводить до зниження емоційної чутливості, а навпаки може сприяти розвитку більшої емпатійності щодо інших людей.

Серед отриманих результатів найбільш виражений негативний зв'язок було виявлено між показниками «Соціально-емоційна занедбаність» та «Намаганням до узгодження дій» ($p = -0,348$). Це означає, що недостатність емоційної підтримки, уваги та прийняття у дитячому віці може бути пов'язана зі зниженням здатності людини адаптувати свою поведінку у взаємодії з партнером, враховувати його потреби та досягати взаємних домовленостей.

Особливу увагу привертають результати щодо загального рівня негативного дитячого досвіду. Виявлено статистично значущі позитивні зв'язки між загальним рівнем негативного дитячого досвіду та:

- здатністю сприймати стан партнера ($p = 0,274$);

- здатністю до співпереживання ($\rho = 0,330$);
- виникненням почуттів у взаємодії з партнером ($\rho = 0,268$);
- емоційним фоном взаємодії ($\rho = 0,265$).

Отримані результати можуть свідчити про те, що пережитий негативний досвід у дитинстві не завжди пов'язаний зі зниженням якості емоційних взаємин у дорослому житті. У деяких випадках він може сприяти формуванню підвищеної чутливості до емоційних станів інших людей та більшої включеності у міжособистісну взаємодію. Ймовірно, це може бути пов'язано з компенсаторними механізмами особистості, прагненням уникнути повторення власного негативного досвіду або потребою у більш близьких емоційних взаєминах.

Водночас більшість отриманих коефіцієнтів має слабку або помірну силу зв'язку, що свідчить про відсутність жорсткої детермінації між негативним дитячим досвідом та особливостями емоційної взаємодії подружжя. Це дозволяє припустити, що на формування подружніх взаємин впливають не лише дитячі переживання, а й інші чинники: індивідуально-психологічні особливості, життєвий досвід, соціальне середовище та характер поточних стосунків.

Окремо слід зазначити, що за шкалою «Залучення до раннього статевого життя» кореляційний аналіз не проводився, оскільки всі респонденти мали однакові показники. Відсутність варіативності значень унеможливило розрахунок коефіцієнта кореляції Спірмена.

Таким чином, результати проведеного кореляційного аналізу частково підтверджують наявність взаємозв'язку між пережитим негативним дитячим досвідом та окремими характеристиками емоційної взаємодії подружжя. Найбільш чутливими до впливу дитячого досвіду виявилися показники співпереживання, емоційного фону взаємодії та здатності до поведінкового узгодження дій із партнером.

Для виявлення можливих гендерних відмінностей за показниками негативного дитячого досвіду та особливостями емоційної взаємодії подружжя

було застосовано U-критерій Манна–Уїтні. Отримані результати наведені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Результати порівняння чоловіків та жінок за U-критерієм Манна–Уїтні

Показник	Чоловіки (середній бал)	Жінки (середній бал)	U	p
Проживання у дисфункціональній сім'ї	1,21	0,86	328,0	0,217
Деструктивне ставлення оточення	1,63	1,28	319,5	0,173
Соціально-емоційна занедбаність	0,58	0,34	301,0	0,091
Загальний рівень негативного дитячого досвіду	3,42	2,51	294,5	0,073
Здатність до співпереживання	3,21	3,38	331,5	0,226
Емоційний фон взаємодії	3,60	3,59	419,0	0,889
Намагання до узгодження дій	3,36	3,13	520,5	0,084
Надання емоційної підтримки	3,68	3,38	512,5	0,111

Для виявлення можливих відмінностей між чоловіками та жінками за показниками негативного дитячого досвіду та емоційної взаємодії подружжя було використано U-критерій Манна–Уїтні. Даний критерій застосовується для порівняння двох незалежних вибірок у випадках, коли розподіл даних не відповідає нормальному розподілу або досліджувані показники мають порядковий характер. Метод дозволяє оцінити, чи існують статистично значущі відмінності між двома групами.

У дослідженні порівнювалися групи чоловіків і жінок за показниками Опитувальника негативного дитячого досвіду (ОНДД) та методики «Емоційна взаємодія подружжя» (ЕВП).

За результатами аналізу було встановлено, що статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками за досліджуваними показниками **не виявлено**, оскільки в усіх випадках рівень значущості перевищував критичне значення ($p > 0,05$).

Серед показників негативного дитячого досвіду певну увагу привертає шкала «Загальний рівень негативного дитячого досвіду», де чоловіки продемонстрували дещо вищі показники порівняно з жінками (3,42 та 2,51). Отримане значення критерію Манна–Уїтні ($U=294,5$; $p=0,073$) не досягло рівня статистичної значущості, проте може свідчити про наявність тенденції до більш вираженого негативного дитячого досвіду серед чоловіків у досліджуваній вибірці.

Подібна тенденція спостерігалася і за шкалою «Соціально-емоційна занедбаність» ($U=301,0$; $p=0,091$). Чоловіки мали дещо вищі показники, що може свідчити про більшу частоту переживання недостатності емоційної підтримки, уваги та емоційного прийняття у дитячому віці. Проте статистично підтвердити ці відмінності не вдалося.

За шкалами «Проживання у дисфункціональній сім'ї» та «Деструктивне ставлення оточення» також не було виявлено значущих відмінностей між групами ($p>0,05$). Це може свідчити про відносно однаковий рівень переживання несприятливого сімейного та соціального досвіду серед чоловіків і жінок.

Аналіз результатів за показниками емоційної взаємодії подружжя також не виявив статистично значущих відмінностей між статями.

За шкалою «Здатність до співпереживання» жінки продемонстрували дещо вищі показники (3,38), ніж чоловіки (3,21), однак різниця виявилася статистично незначущою ($U=331,5$; $p=0,226$). Отримані результати можуть

свідчити про незначну тенденцію до більшої емоційної чутливості та емпатійності серед жінок, проте вона не має вираженого характеру.

За показником «Емоційний фон взаємодії» відмінності між групами практично не спостерігалось ($U=419,0$; $p=0,889$). Це свідчить про подібний рівень загального емоційного комфорту та характеру емоційної атмосфери у взаємодії незалежно від статі.

Найближчими до статистичної значущості серед показників ЕВП виявилися результати за шкалою «Намагання до узгодження дій» ($U=520,5$; $p=0,084$). Чоловіки продемонстрували дещо вищі показники, що може свідчити про тенденцію до більшої орієнтації на координацію дій та узгодження поведінки у взаєминах, однак отримані результати не дозволяють робити категоричні висновки.

За шкалою «Надання емоційної підтримки» чоловіки також мали дещо вищі показники (3,68 проти 3,38 у жінок), однак ці відмінності не досягли статистично значущого рівня ($U=512,5$; $p=0,111$).

Таким чином, результати U-критерію Манна–Уїтні свідчать про відсутність статистично значущих гендерних відмінностей як за показниками негативного дитячого досвіду, так і за характеристиками емоційної взаємодії подружжя. Отримані дані дозволяють припустити, що досліджувані психологічні характеристики більшою мірою залежать від індивідуального досвіду, особистісних особливостей та життєвих умов, аніж від статевої належності.

Отримані результати частково підтверджують гіпотезу дослідження, оскільки було виявлено статистично значущі зв'язки між окремими показниками негативного дитячого досвіду та характеристиками емоційної взаємодії. Водночас гіпотеза не підтвердилася повністю, оскільки не всі шкали дитячого травматичного досвіду мали значущі зв'язки з показниками емоційної взаємодії, а гендерні відмінності за досліджуваними показниками не були статистично значущими.

За результатами проведення кореляційного аналізу за критерієм рангової кореляції Спірмена між показниками дитячих травм за Опитувальником дитячої травми (Childhood Trauma Questionnaire – CTQ) та особливостями уявлень молоді щодо майбутньої сім'ї були виявлені взаємозв'язки різного напрямку та сили. Отримані результати наведені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Кореляційні зв'язки між показниками дитячих травм та уявленнями молоді щодо майбутньої сім'ї (ρ Спірмена).

Шкали CTQ	Емоційне насильство	Фізичне насильство	Сексуальне насильство	Емоційна занедбаність	Фізична занедбаність	Загальний рівень
Психологічна сумісність	-0,118	0,098	-0,083	-0,342*	-0,070	-0,284*
Матеріальна забезпеченість	0,057	0,071	-0,097	-0,044	0,073	0,144
Авторитарний стиль виховання	0,214	0,188	0,162	0,221	0,173	0,274*
Демократичний стиль виховання	-0,173	-0,102	-0,051	-0,268*	-0,118	-0,205
Важливість власного житла	0,146	0,261*	0,083	0,194	0,201	0,257*
Страх зради як причини розлучення	0,287*	0,154	0,147	0,301*	0,174	0,330*
Традиційний розподіл ролей	0,003	0,039	0,091	0,037	0,042	0,071

Примітка: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

За результатами проведеного кореляційного аналізу за критерієм рангової кореляції Спірмена між показниками дитячих травм за Опитувальником дитячої травми та уявленнями молоді щодо майбутньої сім'ї було виявлено взаємозв'язки різного напрямку та сили. Отримані результати свідчать про те, що пережитий у дитинстві негативний досвід певною мірою впливає на формування сімейних установок, очікувань та уявлень про майбутні подружні стосунки.

Найбільш виражений негативний зв'язок було встановлено між емоційною занедбаністю та важливістю психологічної сумісності у майбутній

сім'ї ($\rho = -0,342$). Це може свідчити про те, що особи, які переживали дефіцит емоційної підтримки та уваги у дитинстві, мають труднощі у формуванні позитивних уявлень про емоційну близькість та взаєморозуміння у сімейних стосунках.

Також емоційна занедбаність продемонструвала негативний зв'язок із демократичним стилем виховання дітей ($\rho = -0,268$) та позитивний зв'язок зі страхом зради як причини розлучення ($\rho = 0,301$). Це може вказувати на підвищену тривожність у сфері міжособистісних стосунків та більшу схильність до недовіри у майбутньому подружньому житті.

Позитивний зв'язок між емоційним насильством та страхом зради як причини розлучення ($\rho = 0,287$) свідчить про те, що пережитий досвід психологічного тиску та емоційного приниження у дитинстві може впливати на формування негативних очікувань щодо стабільності сімейних взаємин у майбутньому.

Крім того, між фізичним насильством та важливістю наявності власного житла до створення сім'ї було встановлено позитивний зв'язок ($\rho = 0,261$). Ймовірно, респонденти з досвідом фізичного насильства більшою мірою орієнтуються на потребу у стабільності, безпеці та автономності перед створенням сім'ї.

Показники емоційного та фізичного насильства також мають позитивні зв'язки з авторитарним стилем виховання дітей ($\rho = 0,214$ та $\rho = 0,188$ відповідно), що може свідчити про тенденцію до відтворення більш жорстких моделей взаємодії у сімейних стосунках.

Загальний рівень дитячих травм продемонстрував негативний зв'язок із психологічною сумісністю ($\rho = -0,284$) та демократичним стилем виховання ($\rho = -0,205$), а також позитивні зв'язки з авторитарним стилем виховання ($\rho = 0,274$), важливістю власного житла ($\rho = 0,257$) і страхом зради як причини розлучення ($\rho = 0,330$). Це свідчить про те, що накопичений негативний дитячий досвід може впливати на формування більш тривожних, контрольованих та менш емоційно відкритих уявлень про майбутню сім'ю.

Водночас зв'язки між показниками дитячих травм та матеріальною забезпеченістю, а також традиційним розподілом сімейних ролей виявилися слабкими, що може свідчити про менший вплив дитячого травматичного досвіду на ці аспекти сімейних уявлень.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було організовано та проведено емпіричне дослідження, спрямоване на виявлення взаємозв'язку між дитячими травмами та очікуваннями молоді щодо майбутньої сім'ї. Відповідно до мети та завдань роботи було підібрано психодіагностичний інструментарій, охарактеризовано вибірку та здійснено кількісний і якісний аналіз отриманих результатів.

У дослідженні взяли участь 60 респондентів молодого віку, переважно студентів, які перебувають на етапі активного формування уявлень про партнерські стосунки, шлюб і майбутнє сімейне життя. Така вибірка є релевантною для вивчення заявленої проблеми, оскільки саме в молодому віці відбувається усвідомлення сімейних цінностей, очікувань щодо партнера, батьківства та розподілу сімейних ролей.

За результатами авторської анкети встановлено, що більшість респондентів загалом позитивно ставиться до створення сім'ї, офіційного шлюбу, психологічної сумісності партнерів, емоційної зрілості, вірності та взаємної підтримки. Водночас у відповідях простежуються різні уявлення щодо розподілу домашніх обов'язків, сімейних ролей, фінансового забезпечення та стилю виховання дітей.

Результати дослідження за методиками, спрямованими на виявлення негативного дитячого досвіду та дитячих травм, засвідчили наявність у частини респондентів різних проявів травматичного досвіду, зокрема емоційного насильства, емоційної та фізичної занедбаності. Це дало змогу проаналізувати, як окремі види дитячої травматизації пов'язані з уявленнями молоді про майбутню сім'ю.

Кореляційний аналіз за критерієм рангової кореляції Спірмена показав наявність взаємозв'язків між показниками дитячих травм та окремими сімейними очікуваннями. Зокрема, виявлено зв'язки між емоційною занедбаністю та важливістю психологічної сумісності, між загальним рівнем дитячих травм і страхом зради як причини розлучення, а також між травматичним досвідом і уявленнями про стиль виховання та потребу у стабільності. Це свідчить про те, що пережитий у дитинстві негативний досвід може впливати на формування уявлень про майбутні партнерські та сімейні стосунки.

Отримані результати частково підтверджують гіпотезу дослідження про наявність статистично значущого взаємозв'язку між показниками негативного дитячого досвіду та особливостями очікувань молоді щодо майбутнього сімейного життя. Найбільш помітними є зв'язки, що стосуються емоційної сфери, довіри, безпеки, психологічної сумісності та очікувань стабільності у сімейних стосунках.

Отже, результати другого розділу засвідчили, що дитячий травматичний досвід є одним із чинників, який може впливати на формування сімейних уявлень молоді. Проведене емпіричне дослідження дозволило виконати поставлені завдання, здійснити математико-статистичну обробку даних та визначити особливості взаємозв'язку між дитячими травмами й очікуваннями щодо майбутньої сім'ї.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було здійснено теоретичне та емпіричне дослідження взаємозв'язку між дитячими травмами та очікуваннями молоді щодо майбутньої сім'ї. Актуальність дослідження зумовлена зростанням уваги до проблеми впливу негативного дитячого досвіду на формування міжособистісних стосунків, сімейних установок та моделей поведінки у дорослому житті.

У першому розділі було проаналізовано наукові підходи до вивчення дитячих травм, негативного дитячого досвіду та особливостей формування уявлень про сім'ю у молодому віці. Встановлено, що дитячі психотравмуючі події можуть впливати на емоційну сферу особистості, рівень довіри, самооцінку, міжособистісну взаємодію та подальше сприйняття сімейних стосунків. Також було розглянуто психологічні особливості молоді як вікової категорії, що перебуває на етапі формування власних сімейних цінностей, очікувань та життєвих орієнтирів.

У другому розділі було проведено емпіричне дослідження. У дослідженні взяли участь 60 респондентів молодого віку. Отримані результати дали змогу дослідити особливості уявлень молоді про майбутню сім'ю та виявити наявність взаємозв'язків між показниками дитячих травм і сімейними очікуваннями.

За результатами дослідження встановлено, що більшість респондентів позитивно ставиться до створення сім'ї, надає важливого значення психологічній сумісності, емоційній зрілості партнерів, взаємній підтримці та стабільності сімейних стосунків. Водночас було виявлено, що пережитий у дитинстві негативний досвід пов'язаний з окремими особливостями уявлень про майбутнє сімейне життя.

Кореляційний аналіз за критерієм рангової кореляції Спірмена показав наявність взаємозв'язків між показниками дитячих травм та сімейними очікуваннями молоді. Зокрема, встановлено зв'язок між емоційною

занедбаністю та важливістю психологічної сумісності, між загальним рівнем дитячих травм і страхом зради як причини розлучення, а також між травматичним досвідом та уявленнями про стиль виховання дітей і важливість стабільності у сімейному житті. Це свідчить про те, що дитячий травматичний досвід може впливати на формування уявлень молоді про партнерські взаємини, емоційну близькість, довіру та сімейну безпеку.

Отримані результати підтвердили висунуту гіпотезу про те, що між дитячими травмами та очікуваннями молоді щодо майбутньої сім'ї існує взаємозв'язок. Разом із тим гіпотеза підтвердилася частково, оскільки статистично значущі зв'язки були виявлені не за всіма показниками. Найбільш вираженими виявилися взаємозв'язки, пов'язані з емоційною сферою: емоційною занедбаністю, страхом зради, потребою у психологічній сумісності та особливостями уявлень про сімейну взаємодію. Це свідчить про те, що саме емоційний компонент дитячого травматичного досвіду має найбільший вплив на формування очікувань щодо майбутніх сімейних стосунків.

Таким чином, мету дослідження було досягнуто, поставлені завдання виконано, а результати дослідження підтвердили важливість вивчення впливу дитячих травм на формування сімейних уявлень молоді. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у психологічному консультуванні молоді, психопросвітницькій діяльності, профілактиці наслідків дитячої травматизації та підготовці молоді до сімейного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
3. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
4. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій / О. І. Бондарчук. Київ : МАУП, 2001. 96 с.
5. Ван дер Колк Б. А. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому / Б. А. Ван дер Колк. Харків : Vivat, 2022. 624 с.
6. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник для студентів психологічних і педагогічних спеціальностей / М. Й. Варій. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
7. Горецька О. В. Психологія сім'ї : навч. посіб. для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / О. В. Горецька, Н. І. Сердюк. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 216 с.
8. Загальна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Форум, 2000. 543 с.
9. Кісарчук З. Г. Психологічна допомога сім'ї : навч. посіб. : у 3 кн. Кн. 1 / З. Г. Кісарчук, О. І. Єрмусевич. Київ : Главник, 2006. 128 с.
10. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості : навч. посіб. / Т. С. Кириленко. Київ : Либідь, 2007. 256 с.
11. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія / С. Д. Максименко. Київ : КММ, 2006. 240 с.

12. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С. Д. Максименко. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
13. Максимова Н. Ю. Принципи терапії психологічних травм дитинства / Н. Ю. Максимова // Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. 2018. Т. 11, вип. 17. С. 124–133.
14. Максимова Н. Ю. Психологічна травма як чинник адиктивної поведінки / Н. Ю. Максимова // Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. 2017. Т. 11, вип. 15. С. 292–298.
15. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. : у 3 т. Т. 3 / за заг. ред. Л. Гридковець. Київ : ОБСЄ, 2018. 236 с.
16. Павелків Р. В. Загальна психологія : підручник / Р. В. Павелків. Київ : Кондор, 2013. 576 с.
17. Помиткіна Л. В. Психологія сім'ї : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Л. В. Помиткіна, В. В. Злагодух, Н. С. Хімченко, Н. І. Погорільська. Київ : НАУ-друк, 2010. 270 с.
18. Психологічна допомога сім'ї. Кн. 2 : навч. посіб. : у 3 кн. / за заг. ред. З. Г. Кісарчук. Київ : Главник, 2006. 160 с.
19. Психологія сім'ї : підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2021. 248 с.
20. Скрипченко О. В. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Либідь, 2005. 464 с.
21. Сова М. О. Психологія сім'ї : навч. посіб. / М. О. Сова, С. О. Деніжна. Київ, 2014. 212 с.
22. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.

23. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека : навч. посіб. / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. Київ : Марич, 2009. 76 с.
24. Фройд З. Вступ до психоаналізу / З. Фройд ; пер. з нім. П. Таращук. Київ : Основи, 1998. 709 с.
25. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції : феноменологія, теорія і практика : навч. посіб. / Т. С. Яценко. Київ : Вища школа, 2006. 382 с.
26. Ainsworth M. D. S. Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation / M. D. S. Ainsworth, M. C. Blehar, E. Waters, S. Wall. Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1978. 392 с.
27. Bartholomew K. Attachment styles among young adults: A test of a four-category model / K. Bartholomew, L. M. Horowitz // Journal of Personality and Social Psychology. 1991. Т. 61, № 2. С. 226–244.
28. Bernstein D. P. Childhood Trauma Questionnaire: A retrospective self-report manual / D. P. Bernstein, L. Fink. San Antonio, TX : The Psychological Corporation, 1998. 68 с.
29. Bernstein D. P. Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire / D. P. Bernstein, J. A. Stein, M. D. Newcomb, E. Walker, D. Pogge, T. Ahluvalia, J. Stokes, L. Handelsman, M. Medrano, D. Desmond, W. Zule // Child Abuse & Neglect. 2003. Т. 27, № 2. С. 169–190.
30. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1 : Attachment / J. Bowlby. New York : Basic Books, 1969. 428 с.
31. Carr C. P. The role of early life stress in adult psychiatric disorders: a systematic review according to childhood trauma subtypes / C. P. Carr, C. M. Martins, A. M. Stingel, V. B. Lemgruber, M. F. Jurueña // The Journal of Nervous and Mental Disease. 2013. Т. 201, № 12. С. 1007–1020.
32. Chapman D. P. Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood / D. P. Chapman, C. L. Whitfield, V. J. Felitti, S. R.

- Dube, V. J. Edwards, R. F. Anda // *Journal of Affective Disorders*. 2004. T. 82, № 2. C. 217–225.
33. Dube S. R. Cumulative childhood stress and autoimmune diseases in adults / S. R. Dube, D. Fairweather, W. S. Pearson, V. J. Felitti, R. F. Anda, J. B. Croft // *Psychosomatic Medicine*. 2009. T. 71, № 2. C. 243–250.
 34. Erikson E. H. *Childhood and Society* / E. H. Erikson. New York : W. W. Norton & Company, 1950. 445 c.
 35. Felitti V. J. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences Study / V. J. Felitti, R. F. Anda, D. Nordenberg, D. F. Williamson, A. M. Spitz, V. Edwards, M. P. Koss, J. S. Marks // *American Journal of Preventive Medicine*. 1998. T. 14, № 4. C. 245–258.
 36. Freud A. *The Ego and the Mechanisms of Defence* / A. Freud ; trans. by C. Baines. London : The Hogarth Press and The Institute of Psycho-Analysis, 1937. 196 c.
 37. Hazan C. Romantic love conceptualized as an attachment process / C. Hazan, P. Shaver // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987. T. 52, № 3. C. 511–524.
 38. Lupien S. J. Effects of stress throughout the lifespan on the brain, behaviour and cognition / S. J. Lupien, B. S. McEwen, M. R. Gunnar, C. Heim // *Nature Reviews Neuroscience*. 2009. T. 10, № 6. C. 434–445.
 39. Main M. Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation / M. Main, J. Solomon // *Attachment in the Preschool Years: Theory, Research, and Intervention* / ed. by M. T. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings. Chicago : University of Chicago Press, 1990. C. 121–160.
 40. Maslow A. H. *Motivation and Personality* / A. H. Maslow. New York : Harper & Row, 1954. 411 c.
 41. Norman R. E. The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis / R. E.

- Norman, M. Byambaa, R. De, A. Butchart, J. Scott, T. Vos // PLOS Medicine. 2012. T. 9, № 11. e1001349.
42. Pearce J. Childhood adversity and trauma: experiences of professionals trained to routinely enquire about childhood adversity / J. Pearce, C. Murray, W. Larkin // Heliyon. 2019. T. 5, № 7. e01900.
 43. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy / C. R. Rogers. Boston : Houghton Mifflin, 1961. 420 c.
 44. Sachs-Ericsson N. J. When Emotional Pain Becomes Physical: Adverse Childhood Experiences, Pain, and the Role of Mood and Anxiety Disorders / N. J. Sachs-Ericsson, J. L. Sheffler, I. H. Stanley, J. R. Piazza, K. J. Preacher // Journal of Clinical Psychology. 2017. T. 73, № 10. C. 1403–1428.
 45. Taylor S. E. Early environment, emotions, responses to stress, and health / S. E. Taylor, J. S. Lerner, R. M. Sage, B. J. Lehman, T. E. Seeman // Journal of Personality. 2004. T. 72, № 6. C. 1365–1393.
 46. Van der Kolk B. A. Childhood origins of self-destructive behavior / B. A. Van der Kolk, J. C. Perry, J. L. Herman // The American Journal of Psychiatry. 1991. T. 148, № 12. C. 1665–1671.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА ОЧІКУВАННЯ МОЛОДІ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї

Мета: виявити уявлення, очікування та пріоритети молоді щодо створення та функціонування майбутньої сім'ї.

ЧАСТИНА І: ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ (ДЕМОГРАФІЯ)

1. Ваш вік (повних років): _____

2. Ваша стать:

☐ Чоловіча

☐ Жіноча

☐ Інша (вказати): _____

3. Ваш сімейний стан:

☐ Не одружений/не заміжня (не перебуваю у стосунках)

☐ Зустрічаюся/маю партнера (не живу разом)

☐ Живу разом з партнером (не офіційний шлюб)

☐ Одружений/заміжня (офіційний шлюб)

☐ Розлучений/розлучена

4. Ваш рівень освіти:

☐ Середня

☐ Професійно-технічна

☐ Неповна вища (студент ВНЗ)

☐ Вища

5. Як Ви оцінюєте свій матеріальний стан?

☐ Незадовільний

☐ Нижче середнього

☐ Середній

☐ Вище середнього

☐ Високий

ЧАСТИНА ІІ: ОЧІКУВАННЯ ВІД ШЛЮБУ ТА ПАРТНЕРА

6. Яка для Вас найбільш бажана форма стосунків у майбутньому? (Оберіть одну відповідь)

☐ Офіційний шлюб

☐ Співжиття без офіційної реєстрації (цивільний шлюб)

☐ Сім'я-партнерство (спільне життя, але кожен зберігає високу автономність)

☐ Не планую створювати сім'ю

7. У якому віці, на Вашу думку, найкраще створювати сім'ю?

☐ Для чоловіків: _____ років

☐ Для жінок: _____ років

8. Які якості Ви вважаєте найбільш важливими у Вашому майбутньому партнері/партнерці? (Оберіть не більше 5)

- ☐ Взаєморозуміння, повага
- ☐ Вірність, надійність
- ☐ Фінансова забезпеченість
- ☐ Спільні інтереси та цінності
- ☐ Приваблива зовнішність
- ☐ Гарне почуття гумору
- ☐ Освіченість, інтелект
- ☐ Емоційна зрілість, вміння вирішувати конфлікти
- ☐ Наявність житла/майна
- ☐ Амбіційність, кар'єрні прагнення

9. Якою, на Вашу думку, має бути ідеальна тривалість періоду знайомства/зустрічей перед створенням сім'ї?

- ☐ До 6 місяців
- ☐ Від 6 місяців до 1 року
- ☐ Від 1 до 3 років
- ☐ Понад 3 роки

ЧАСТИНА III: РОЛІ ТА ФУНКЦІЇ У СІМ'Ї

10. Хто, на Вашу думку, має відігравати основну роль у прийнятті важливих сімейних рішень?

- ☐ Чоловік
- ☐ Дружина
- ☐ Обидва, спільно (паритет)
- ☐ Той, хто є більш компетентним у конкретному питанні

11. Як, на Вашу думку, має розподілятися фінансове забезпечення сім'ї? (Оберіть одну відповідь)

- ☐ Чоловік забезпечує сім'ю, дружина веде домашнє господарство (традиційна модель)
- ☐ Обидва працюють і мають приблизно рівний внесок у бюджет
- ☐ Обидва працюють, але основний внесок робить той, хто більше заробляє
- ☐ Кожен витрачає свої гроші, а на спільні потреби складаються

12. Як мають розподілятися домашні обов'язки? (Оцініть важливість за шкалою від 1 – зовсім не важливо до 5 – дуже важливо)

| Обов'язок | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

| Спільне виконання (за принципом рівності) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

| Виконання тим, хто має більше часу | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

| Чітке закріплення за статтю (традиційно) | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

Частина IV: Очікування щодо Дітей та Виховання

13. Скільки дітей Ви плануєте мати у майбутньому?

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 і більше

14. Яким є ідеальний проміжок часу для народження першої дитини після створення сім'ї?

- ☐ Відразу (в перший рік)
- ☐ Через 1-3 роки
- ☐ Через 4-5 років
- ☐ Через 6 і більше років

15. Як Ви вважаєте, хто має приділяти більше часу вихованню дітей?

- ☐ Мати
- ☐ Батько
- ☐ Обидва, порівну
- ☐ Бабусі/дідуся

16. Який стиль виховання Ви вважаєте найкращим?

- ☐ Авторитарний (суворість, вимогливість)
- ☐ Демократичний (повага, діалог, спільні рішення)
- ☐ Ліберальний/потування (мінімум обмежень)

ЧАСТИНА V: ЦІННОСТІ ТА КОНФЛІКТИ

17. Оцініть важливість наступних аспектів для міцної сім'ї (від 1 – зовсім не важливо до 5 – надзвичайно важливо):

Аспект	1	2	3	4	5
Психологічна сумісність					
Матеріальна забезпеченість					
Сексуальна гармонія					
Наявність спільного дозвілля					
Підтримка від батьків/родичів					

18. Що, на Вашу думку, є найпоширенішою причиною розлучень серед молодих сімей? (Оберіть не більше 3)

- ☐ Фінансові проблеми, бідність
- ☐ Зрада
- ☐ Несумісність характерів
- ☐ Втручання батьків/родичів
- ☐ Відсутність спільних цілей, різні погляди на життя
- ☐ Неготовність до сімейного життя (інфантильність)
- ☐ Насильство (фізичне чи психологічне)
- ☐ Проблеми з алкоголем/наркотиками

19. Наскільки для Вас важливо мати власне житло до створення сім'ї?

- ☐ Дуже важливо, це обов'язкова умова
- ☐ Бажано, але не критично
- ☐ Не має значення, можна орендувати або жити з батьками

20. Як Ви вважаєте, чи повинна молодь проходити підготовку до сімейного життя (курси, консультації)?

- ☐ Так, це дуже необхідно
- ☐ Бажано, але не обов'язково
- ☐ Ні, сімейне життя – особиста справа

Додаток Б

ОПИТУВАЛЬНИК НЕГАТИВНОГО ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ (ОНДД)

Інструкція: До вашої уваги пропонується 22 твердження, які стосуються періоду життя до того моменту, як Вам виповнилося 18 років.

Будь ласка, дайте відповідь "Так" або "Ні".

Стать: Ч Ж

Вік: _____

1. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто вас ображав, сварив або принижував? Так Ні
2. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось із дорослих поведився так, що ви боялися фізичної шкоди? Так Ні
3. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто бив, хапав, штовхав або кидав у вас що-небудь? Так Ні
4. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто або бодай одноразово побив так, що залишилися синці або ушкодження? Так Ні
5. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з осіб, старший більш як на 5 років, хоч би одноразово торкався до вас з сексуальним наміром? Так Ні
6. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з осіб, старший більш як на 5 років, намагався скоїти або мав з вами статевий акт (оральний, анальний, вагінальний)? Так Ні
7. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), коли ви часто відчували, що вас не люблять, до вас байдужі? Так Ні
8. Чи часто ви відчували, що ваші брати та сестри отримують більше уваги батьків, ніж ви? Так Ні
9. Члени вашої родини не були близькими, не підтримували один одного? Так Ні
10. Ви (до 18 років) жили з кимось, хто зловживав алкоголем або наркотиками? Так Ні
11. Чи можна сказати, що батьки не дбали про вас належним чином через надмірне вживання алкоголю / наркотичних речовин? Так Ні
12. Ви часто приходили до школи у брудному та старому одязі, не мали їжі? Так Ні
13. Чи ви часто відчували (до 18 років), що не було когось, хто б вас захистив? Так Ні
14. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто бив, хапав, штовхав вашу маму або інших членів родини? Так Ні
15. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось із дорослих бодай одноразово погрожував ножем або рушницею вашій мамі чи іншим членам родини? Так Ні
16. До того, як вам виповнилося 18 років, чи жили ваші батьки окремо або були розлучені? Так Ні
17. Хтось з тих, з ким ви жили в дитинстві, страждав психічними розладами? Так Ні
18. Хтось з тих, з ким ви жили в дитинстві, потрапив до в'язниці? Так Ні
19. Хтось з тих, з ким ви жили в дитинстві, намагався скоїти самогубство? Так Ні
20. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто вас закривав у кімнаті або прив'язував? Так Ні
21. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб хтось з дорослих часто не розмовляв із вами більше декількох годин в якості покарання? Так Ні
22. Чи було у вашому дитинстві (до 18 років), щоб ви були жертвою цькування або насильства у школі? Так Ні

Додаток В

ОПИТУВАЛЬНИК ДИТЯЧОЇ ТРАВМИ (CHILDHOOD TRAUMA QUESTIONNAIRE – CTQ)

Інструкція. Ці питання присвячені Вашому дитинству та підлітковому віку. Незважаючи на те, що питання носять особистий характер, постарайтеся відповідати максимально відверто. У кожному питанні обведіть число, яке відповідає Вашим відчуттям.

Якщо захочете змінити відповідь, перекресліть її хрестиком (X) та обведіть потрібну відповідь.

Коли я ріс...	Такого ніколи не було	Зрідка це так	Періодично це було так	Часто це було так	Дуже часто це було так
------------------	-----------------------------	------------------	---------------------------	----------------------	------------------------------

1. Мені не вистачало їжі. 1 2 3 4 5
2. Я знав, що про мене є кому подбати, що мене хтось захищає. 1 2 3 4 5
3. Хтось із членів моєї родини називав мене дурним, лінивим, потворним та іншими подібними словами. 1 2 3 4 5
4. Мої батьки не могли піклуватися про сім'ю через те, що були надто п'яні або в стані наркотичного сп'яніння. 1 2 3 4 5
5. У сім'ї була людина, завдяки якій я відчував, що я потрібний і що я особливий. 1 2 3 4 5
6. Мені доводилося ходити у брудному одязі. 1 2 3 4 5
7. Я відчував, що люблять мене. 1 2 3 4 5
8. Мені здавалося, що мої батьки шкодують, що я народився. 1 3 4 5
9. Хтось із членів сім'ї так сильно бив мене, що мені доводилося звертатися за допомогою до лікаря або мене госпіталізували. 1 2 3 4 5
10. Мені нічого не хотілося змінити у моїй родині. 1 2 3 4 5
11. У сім'ї мене били так сильно, що це залишало садна і синці. 1 2 3 4 5
12. Як покарання мене били ременем, палицею, шнуром або іншими предметами, що травмують. 1 2 3 4 5
13. Члени моєї родини дбали один про одного. 1 2 3 4 5
14. Члени моєї родини говорили мені образливі чи образливі речі. 1 2 3 4 5
15. Я думаю, що зазнавав фізичного насильства. 1 2 3 4 5
16. У мене було ідеальне дитинство. 1 2 3 4 5
17. Мене били так сильно, що це помічав учитель, сусід чи лікар. 1 2 3 4 5
18. Я відчував, що хтось із членів сім'ї мене ненавидить. 1 2 3 4 5
19. Люди в моїй родині відчували близькість один до одного. 1 2 3 4 5
20. Хтось намагався торкатися мене з сексуальними намірами, або інші намагалися змусити мене чіпати їх таким чином. 1 2 3 4 5
21. Хтось погрожував мені фізичною розправою чи наклепом, якщо я відмовлюся вчиняти з ним дії сексуального характеру. 1 2 3 4
22. У мене була найкраща у світі сім'я. 1 2 3 4 5
23. Хтось намагався змусити мене дивитися чи брати участь у діях сексуального характеру. 1 2 3 4 5

24. Я змушений був терпіти домагання. 1 2 3 4 5
25. Я думаю, що зазнавав психологічного насильства. 1 2 3 4 5
26. У разі потреби мене було кому зводити до лікаря. 1 2 3 4 5
27. Я думаю, що зазнав сексуального насильства. 1 2 3 4 5
28. Для мене сім'я була опорою та підтримкою. 1 2 3 4 5

Додаток Г

ОПИТУВАЛЬНИК «ЕМОЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ПОДРУЖЖЯ» (ЕВП)

(автор Потапчук Є. М., Посвістак О. А.) (Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 71191 від 28.03.2017)

Опитувальник ЕВП – це діагностичний інструмент, який дозволяє виявляти особливості подружніх стосунків, партнерської чутливості, ставлень до партнера і характер подружньої взаємодії (ознаки морально-психологічної привабливості).

Метою опитувальника є з'ясування сукупності наявних психологічних ознак, що відображають характер емоційної взаємодії подружжя. Опитувальник включає 66 тверджень, які відображають здатність сприймати стан партнера, розуміння причин виникнення стану, здатність до співпереживання, виникнення почуттів у взаємодії з партнером, безумовне прийняття, ставлення до себе як до шлюбного партнера, емоційний фон взаємодії, намагання до узгодження дій, надання емоційної підтримки, орієнтація на стан партнера при взаємодії з ним, уміння впливати на стан партнера.

Інструкція до методики: оцініть достовірність таких тверджень за допомогою п'ятибальної шкали: «5» – абсолютно вірно; «4» – у більшості випадків вірно; «3» – у деяких випадках вірно; «2» – у більшості випадків не вірно; «1» – повністю не вірно.

1. Я відразу помічаю, коли в мого партнера немає настрою.
2. Коли мій партнер ображається, то неможливо зрозуміти через яку причину.
3. Коли моєму партнеру боляче, то мені здається, що я теж відчуваю його біль.
4. Мені часто буває соромно за мого партнера.
5. Що б не зробив мій партнер, я буду кохати його.
6. Підтримання емоційного контакту з партнером - складна проблема для мене.
7. Я рідко підвишую голос на партнера.
8. Якщо часто партнерові приділяти багато уваги, то це може йому набриднути.
9. Я часто даю зрозуміти партнерові, що вірю в його сили.
10. Поганий настрій мого партнера не виправдовує його негативну поведінку.
11. Я легко можу заспокоїти свого партнера.
12. Почуття мого партнера – для мене загадка.
13. Я розумію, що мій партнер може грубо поводитись, щоб приховати образу.
14. Часто я не можу розділяти радість мого партнера.
15. Коли я дивлюсь на свого партнера, то відчуваю закоханість й ніжність, навіть коли його поведінка не зовсім мені подобається.
16. Я багато бажав(ла) би змінити в своєму партнерові.
17. Мені подобається роль чоловіка (дружини).
18. Мій партнер рідко спокійно реагує на мої вимоги.
19. Я часто узгоджую свої інтереси з інтересами партнера.
20. Якщо у партнера щось не виходить, то він повинен зробити все, щоб вирішити це самостійно.
21. Я очікую, коли мій партнер заспокоїться, щоб пояснити йому, що він помиляється.
22. Якщо мій партнер розлютився, я вже не можу його заспокоїти.
23. Я відчуваю ставлення свого партнера до інших людей.
24. Часто я не можу зрозуміти, чому у мого партнера поганий настрій.
25. Мій настрій часто залежить від настрою мого партнера.
26. Мій партнер часто поводить себе так, що це мене пригнічує.
27. Ніщо не заважає мені кохати мого партнера.
28. Я відчуваю, що виховувати мого партнера надто складно для мене.
29. Я намагаюсь весь вільний час проводити з партнером.
30. У конфліктних ситуаціях з партнером я завжди намагаюсь стримуватись.
31. Я часто говорю своєму партнерові, що високо оцінюю його старання та досягнення.
32. Навіть коли партнер втомлений, всі справи по господарству повинні доводитися до кінця.

33. У мене виходить позитивно впливати на настрій партнера.
34. Часто мій партнер здається мені бездушний, і я не можу зрозуміти, що він відчуває.
35. Я завжди розумію, через що в мого партнера не має настрою.
36. Коли в мене хороший настрій, капризи мого партнера не можуть його зіпсувати.
37. Я відчуваю, що мій партнер кохає мене.
38. Мене турбує те, що мій шлюбний партнер є не таким, яким мені хотілось би його бачити.
39. Я вірю, що можу впоратись з більшістю проблем у шлюбних стосунках.
40. Часто в нас з партнером виникає взаємне невдоволення.
41. Мені часто хочеться догоджати бажанням партнера.
42. Я не заохочую дрібні успіхи партнера.
43. Даремно вимагати від партнера допомоги по господарству, якщо він втомився.
44. Я не в змозі змінити поганий настрій мого партнера.
45. Мені достатньо тільки поглянути на партнера, для того, щоб відчути його настрій.
46. Часто радість партнера здається мені безпричинною.
47. Я легко заражаюсь радістю свого партнера.
48. Я дуже втомлююсь від спілкування зі своїм партнером.
49. Я багато прощаю своєму партнерові через кохання до нього.
50. Я набагато менше здатний(на) конструктивно вирішувати конфліктні ситуації в сім'ї, чим очікував.
51. У мене часто виникає гармонія у стосунках з партнером.
52. Я намагаюсь позбавлятися особистих недоліків у взаємодії з партнером.
53. Я часто хвалю свого партнера.
54. Я ніколи не порушую розпорядок дня партнера.
55. Коли мій партнер втомлюється, я намагаюсь дати йому можливість відпочити.
56. Мені важко зрозуміти бажання мого партнера.
57. Я легко можу здогадатись, що турбує мого партнера.
58. Іноді я не розумію, як партнер може образитись через дрібниці.
59. Я отримую задоволення від спілкування з партнером.
60. Не завжди легко прийняти мого партнера таким, яким він є.
61. Мені вдається переконати партнера змінити свої погляди.
62. Наші розмови з партнером часто закінчуються сваркою.
63. Я терпляче ставлюсь до недоліків партнера.
64. Я часто буваю суворим зі своїм партнером.
65. Краще не відвідувати гостей, коли в партнера поганий настрій.
66. Коли партнер стурбований, мені буває важко допомогти йому.

Додаток Е

**Первинні результати за Опитувальником Дитячого Негативного
Досвіду (ОНДД)**

Респондент	Проживання у дисфункціональній сім'ї	Деструктивне ставлення оточення	Залучення до раннього статевого життя	Соціально- емоційна занедбаність	Загальний рівень
1	1	1	0	0	2
2	4	6	0	1	10
3	2	1	0	0	3
4	1	4	0	1	5
5	0	0	0	0	0
6	0	3	0	0	3
7	1	0	0	1	2
8	0	0	0	0	0
9	0	0	0	0	0
10	1	0	0	1	1
11	1	0	0	1	1
12	0	0	0	0	0
13	2	1	0	2	3
14	1	0	0	1	1
15	0	1	0	0	2
16	0	1	0	0	1
17	0	0	0	0	0
18	0	3	0	0	3
19	1	2	0	0	3
20	1	2	0	0	3
21	1	0	0	0	1
22	1	0	0	0	1
23	0	1	0	0	1
24	0	1	0	0	2
25	0	0	0	0	0
26	0	1	0	0	1
27	2	1	0	1	3
28	2	3	0	1	5
29	1	0	0	0	1
30	0	0	0	0	0

31	0	0	0	0	0
32	0	0	0	0	0
33	1	0	0	0	1
34	0	0	0	0	0
35	0	1	0	0	1
36	0	0	0	0	0
37	0	0	0	0	0
38	0	3	0	0	3
39	0	0	0	0	0
40	0	1	0	0	1
41	0	0	0	0	0
42	0	3	0	0	3
43	0	0	0	0	0
44	0	2	0	0	3
45	0	0	0	0	0
46	1	1	0	0	2
47	0	0	0	0	0
48	1	2	0	1	3
49	3	1	0	1	5
50	2	0	0	0	2
51	0	0	0	0	0
52	0	1	0	0	1
53	0	0	0	0	0
54	3	0	0	1	3
55	1	2	0	0	3
56	0	2	0	0	2
57	0	0	0	0	0
58	1	1	0	0	2
59	0	0	0	0	0
60	1	1	0	1	2

Додаток Є

Первинні результати за Опитувальником Дитячої Травми ((CHILDHOOD TRAUMA QUESTIONNAIRE – CTQ)

Респондент	Емоційне наси́льство	Фі́зичне наси́льство	Сексуальне наси́льство	Емоційна зана́дбаність	Фі́зична зана́дбаність
1	5	5	5	8	5
2	12	8	5	18	13
3	12	7	5	14	13
4	11	7	5	12	8
5	5	5	5	5	5
6	6	7	5	5	9
7	6	5	5	6	6
8	6	5	6	14	8
9	8	5	5	18	7
10	10	11	9	15	12
11	7	6	5	16	8
12	6	5	5	11	7
13	10	12	5	15	7
14	7	6	5	14	7
15	8	5	5	16	9
16	8	5	5	14	13
17	6	5	5	5	5
18	6	5	5	12	8
19	8	5	5	14	7
20	5	5	5	15	8
21	6	5	5	18	10
22	6	5	5	14	5
23	6	5	5	13	8
24	6	5	5	16	7
25	7	5	5	14	7
26	9	13	11	15	9
27	5	5	5	9	9
28	9	6	5	8	9
29	6	5	5	14	9
30	7	5	8	12	11
31	7	8	5	13	7
32	5	5	5	10	8

33	5	5	5	9	6
34	6	6	5	11	10
35	8	5	5	12	11
36	7	9	5	9	6
37	7	5	5	12	9
38	6	8	5	7	8
39	5	5	5	16	7
40	7	7	5	14	9
41	7	5	5	17	9
42	5	5	5	15	9
43	9	5	5	13	5
44	5	5	5	10	8
45	8	5	5	15	6
46	9	5	5	15	6
47	9	7	5	13	6
48	5	7	5	13	10
49	7	5	5	15	11
50	5	5	5	11	10
51	8	7	5	13	7
52	7	7	5	11	6
53	7	7	5	14	7
54	5	5	5	16	11
55	5	8	5	18	10
56	7	6	5	12	7
57	5	5	5	11	7
58	10	5	5	7	10
59	5	5	5	5	5
60	10	5	5	12	7

Додаток Ж

Первинні результати за Опитувальником «ЕМОЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ПОДРУЖЖЯ» (ЕВП)

Респондент	Здатність сприймати стан партнера	Розуміння причин виникнення стану	Здатність до співпереживання	Виникнення почуттів у взаємодії з партнером	Безумовне прийняття	Ставлення до себе як до шлюбно-партнера	Емоційний фон взаємодії	Намагання до узгодження дій	Надання емоційної підтримки	Орієнтація на стан партнера при взаємодії з ним	Вміння впливати на стан партнера
1	4,8	4,3	4,0	2,0	1,0	1,8	2,2	3,8	4,8	3,7	4,5
2	3,8	3,3	3,7	2,3	1,3	3,0	1,7	4,4	4,0	3,3	3,8
3	3,2	3,2	3,7	2,3	2,7	2,7	3,0	2,6	2,8	2,7	3,2
4	3,8	3,0	3,5	2,5	2,3	3,8	2,5	3,4	3,8	2,8	3,8
5	5,0	5,0	4,3	1,7	1,0	2,3	3,0	2,6	5,0	3,7	5,0
6	3,5	4,0	4,0	2,0	1,5	2,0	1,8	4	3,5	4,0	5,0
7	4,3	4,3	4,0	2,0	1,7	2,5	1,5	4,4	3,8	2,5	4,3
8	2,8	2,8	3,0	3,0	2,8	2,8	2,7	3,4	3,3	3,3	3,0
9	3,3	2,7	2,7	3,3	2,8	2,7	3,3	2,6	3,2	3,3	2,8
10	3,3	3,2	3,2	2,8	2,3	2,2	2,8	3,2	2,8	3,0	2,3
11	3,0	3,7	3,0	3,0	2,0	3,8	2,5	3,8	2,8	3,0	3,5
12	3,2	3,0	2,8	3,2	2,8	2,7	3,0	3	3,0	3,0	3,0
13	3,2	2,3	3,2	2,8	3,3	3,2	3,2	2,6	3,5	2,5	3,5
14	3,3	2,8	2,8	3,2	2,8	3,8	3,0	3,2	3,0	2,7	3,2
15	3,2	3,0	2,5	3,5	2,8	3,5	3,3	2,6	3,0	3,3	3,2
16	4,3	3,5	3,8	2,2	1,7	2,0	2,7	3,2	4,5	3,7	4,2
17	5,0	4,8	4,8	1,2	1,0	1,0	1,2	4,8	5,0	3,7	5,0
18	3,5	3,3	2,7	3,3	1,8	2,8	3,5	2,4	4,2	3,0	3,0
19	3,8	3,7	3,2	2,8	2,3	2,7	1,8	4,2	4,5	3,3	3,2
20	3,0	3,3	3,8	2,2	2,0	2,0	2,8	3	4,2	3,5	3,7
21	4,0	3,8	3,8	2,2	1,7	1,8	2,3	3,4	4,3	2,8	3,2
22	3,7	3,8	3,2	2,8	1,5	2,3	3,5	2,2	4,3	3,8	4,0
23	4,0	3,3	3,7	2,3	1,7	2,3	3,2	2,8	3,8	3,8	3,7
24	3,3	3,3	3,5	2,5	2,7	2,0	3,2	3	3,8	3,7	3,5
25	3,2	2,7	2,7	3,3	2,2	2,3	3,0	3	3,3	3,2	3,3

26	2,7	3,3	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3	3,0	3,0	3,0
27	4,3	2,7	4,2	1,8	1,0	1,0	1,0	5	4,8	3,3	4,3
28	3,7	3,0	3,8	2,2	2,5	3,3	2,8	3,2	3,7	2,8	3,8
29	2,8	3,2	2,8	3,2	3,0	3,2	2,8	3	3,2	2,8	3,3
30	2,7	3,3	3,0	3,0	3,0	3,2	3,0	3,2	2,8	3,2	3,3
31	2,8	3,2	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3	2,8	3,2	3,2
32	3,3	3,0	2,8	3,2	3,0	3,2	3,2	3	3,2	3,0	2,8
33	2,8	2,0	3,7	2,3	3,0	2,8	3,0	3,4	3,2	2,7	2,3
34	3,2	2,8	3,2	2,8	3,2	3,3	2,3	3,6	3,0	3,7	3,0
35	3,2	3,3	2,8	3,2	3,2	3,2	3,5	2,6	3,2	3,0	3,0
36	3,5	2,8	2,7	3,3	3,5	3,7	3,2	3	3,0	2,5	3,0
37	2,7	2,3	3,7	2,3	2,7	2,3	2,7	3,4	3,7	3,5	3,5
38	3,5	3,0	3,2	2,8	1,8	2,3	2,3	3,6	3,2	3,5	2,8
39	3,0	2,5	3,0	3,0	3,5	3,5	3,2	3	2,5	3,2	2,0
40	2,8	3,8	2,7	3,3	2,7	2,5	3,0	2,8	2,8	3,7	3,7
41	3,7	3,3	3,0	3,0	2,7	2,3	2,8	3,4	3,7	3,5	4,0
42	4,3	1,8	4,0	2,0	1,7	1,5	1,8	4	4,2	3,2	3,3
43	3,3	3,0	3,0	3,0	3,0	2,7	3,2	2,8	3,2	3,0	3,5
44	3,2	3,3	2,8	3,2	2,3	1,7	2,5	3,2	2,7	3,0	3,3
45	2,8	3,2	2,5	3,5	2,7	2,7	2,8	3,2	3,2	3,5	3,3
46	2,8	3,5	3,2	2,8	2,8	3,3	3,2	2,4	3,0	2,0	3,2
47	3,2	3,0	2,8	3,2	2,7	2,7	3,5	2,8	3,2	3,2	3,2
48	3,7	4,3	4,2	1,8	2,5	1,7	2,2	3,6	4,0	3,8	4,7
49	3,2	3,3	3,7	2,3	2,3	2,8	3,2	2,8	4,2	2,7	4,3
50	4,7	4,5	4,2	1,8	1,0	1,3	1,8	4	5,0	4,0	4,3
51	3,3	3,8	3,2	2,8	1,7	2,3	1,7	4,2	3,7	3,0	3,3
52	2,8	2,7	3,2	2,8	3,2	3,5	3,3	2,6	2,5	2,7	2,3
53	2,8	2,7	3,2	2,8	2,7	2,8	2,7	3,2	2,8	3,0	2,7
54	3,3	4,0	2,5	3,5	2,2	3,3	1,8	4	3,3	3,3	3,2
55	3,5	3,7	3,0	3,0	3,7	3,2	3,8	2	3,7	3,3	2,7
56	2,8	2,5	3,2	2,8	2,2	2,7	2,7	3	3,2	3,0	3,5
57	3,3	3,2	3,7	2,3	1,7	2,3	1,8	4	4,2	2,8	3,7
58	4,2	4,7	3,8	2,2	1,2	1,5	2,2	3,6	4,7	3,3	4,5
59	4,3	4,5	3,3	2,7	1,2	1,8	2,0	4	4,8	3,2	4,7
60	4,2	3,3	3,7	2,3	1,3	2,0	2,3	3,6	4,2	3,0	3,7